

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені В. Н. КАРАЗІНА
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНИХ МОВ
Кафедра англійської філології та методики викладання англійської мови

Рекомендовано до захисту
Протокол засідання кафедри № _____
від « ____ » _____ 2024 р.
Завідувач кафедри ____ Морозова І.І. ____
(прізвище та ініціали)

(підпис)

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

**АНАЛІЗ БІНАРНОЇ ОПОЗИЦІЇ «ДОБРО» І «ЗЛО» У СУЧАСНІЙ
АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ**

Виконавець:

студентка: Сталинська Марія Юріївна,
група АМПЗ-72
(прізвище, ім'я, по батькові)

Керівник роботи:

Шастало Віра Олександрівна
канд. філол. наук, доцент
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий
ступінь, вчене звання)

Підсумкова оцінка:

за національною шкалою:
кількість балів: _____

Підпис керівника

Я, Сталинська М. Ю., затверджую, що робота не містить плагіату

Кваліфікаційну магістерську роботу захищено на засіданні Екзаменаційної комісії

Протокол № _____ від « ____ » _____ 2024 р.

Голова Екзаменаційної комісії _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Харків – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ БІНАРНОЇ ОПОЗИЦІЇ.....	8
1.1. Поняття бінарної опозиції у лінгвістиці.....	8
1.2. Категорії «добра» і «зла» у лінгвістичних дослідженнях.....	12
1.3. Культурний контекст бінарних опозицій.....	13
1.4. Англomовний художній дискурс: теоретичні основи та дослідження.....	15
ВИСНОВКИ ЗА РОЗДІЛОМ 1.....	18
РОЗДІЛ 2. ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИЙ АНАЛІЗ БІНАРНОЇ ОПОЗИЦІЇ «ДОБРА» І «ЗЛА» В АНГЛОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ТА МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСАХ.....	21
2.1. Лексично-семантичний аналіз бінарної опозиції «Добра» і «Зла» у класичній та сучасній англійській літературі.....	21
2.1.1. В. Шекспір «Макбет».....	22
2.1.2. Дж. Мілтон «Втрачений рай».....	23
2.1.3. М. Шеллі «Франкенштейн».....	25
2.1.4. Н. Гейман і Т. Пратчетт «Добрі передвісники».....	27
2.1.5. Маркус Зузак: «Крадійка книжок».....	29
2.2. Лексико-семантичний аналіз бінарної опозиції «Добра» і «Зла» в англomовному медійному дискурсі.....	31
2.3. Функції бінарної опозиції добра і зла в англійській мові.....	33
2.4. Лексичні засоби вираження бінарної опозиції «Добро» і «Зло».....	35
ВИСНОВКИ ЗА РОЗДІЛОМ 2.....	37
РОЗДІЛ 3. ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИЙ АНАЛІЗ БІНАРНОЇ ОПОЗИЦІЇ «ДОБРА» І «ЗЛА» У НІМЕЦЬКОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ТА МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСАХ.....	40
3.1. Лексично-семантичний аналіз бінарної опозиції «Добра» і «Зла» у німецькій	

літературі.....	40
3.1.1. Й. В. фон Гете «Фауст».....	41
3.1.2. Фр. Шиллер «Розбійники».....	42
3.1.3. Г. Келлер «Зелений Генріх».....	44
3.2. Лексико-семантичний аналіз бінарної опозиції «Добра» і «Зла» в німецькомовному медійному дискурсі.....	45
3.3. Порівняльний аналіз бінарної опозиції «Добра» і «Зла» в англійському та німецькому художніх дискурсах.....	47
3.4. Порівняльний аналіз бінарної опозиції «Добра» і «Зла» в англійському та німецькому медійних дискурсах.....	51
ВИСНОВКИ ЗА РОЗДІЛОМ 3.....	53
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	58

ВСТУП

Принцип бінарності, є одним із найдавніший способів для моделювання світу. Ще в архаїчні часи важливою умовою виживання первісної людини було вміння розділяти світ навколо себе на певні категорії. Це допомагало на елементарному рівні зрозуміти, де чатує небезпека, передбачити та уникнути її. Згодом, на основі протилежностей, які відображають структурні властивості простору, часу, кольорів та певних соціальних аспектів, що супроводжували людину на побутовому рівні, почали формуватися наступні бінарні опозиції, такі як: «Життя» і «Смерть», «Любов» і «Ненависть», «Успіх» і «Невдача», «Добро» і «Зло» та ін...

Серед таких протилежностей саме остання становить особливу цікавість, оскільки є ключовою у становленні моральних, етичних та культурних систем багатьох народів. Як зазначає Фр. Ніцше, концепт «Добра» і «Зла» виникає разом із формуванням соціальних норм, де «Добро» стає символом загальної суспільної злагоди, а «Зло» — відображенням небезпеки. Ніцше пише: *«Good and evil grow together like wheat and tares: for both are sown in the same soil»*, наголошуючи, що ці два поняття розвиваються одночасно та взаємодіють між собою в людському світогляді [47, с. 46]. Дж. Лейкофф і М. Джонсон у своїй праці *«Metaphors We Live By»* також зазначають, що бінарна опозиція «Добра» і «Зла» тісно переплелася з культурними та когнітивними структурами, що лежать в основі будь-якої мови. Вони підкреслюють, що метафоричні концепти, такі як «світло» (Добро) і «темрява» (Зло), використовуються для спрощеного опису складних моральних категорій [37, с. 114].

У сучасній англійській мові опозиція «Добро» і «Зло» широко використовується не тільки у фразеологізмах та повсякденній мові, але й у сучасних літературі, медіа та кінематографі. Наприклад, у творчості Дж. Р. Р. Толкіна «Добро» показано через світло і порядок, тоді як «Зло» асоціюється з темрявою і хаосом: *«The shadow of evil rises, and the forces of good must stand united»* [59, с. 36]. Таке метафоричне використання слугує яскравим прикладом того, як мова використовує архетипічні образи для побудови морального протистояння.

Бінарна опозиція «Добро» і «Зло» також досліджується в сучасних медіа, де

вона часто відображається через конфлікти персонажів у популярних кінофільмах, серіалах та рекламі. Наприклад, у кінематографі фільми про супергероїв ґрунтуються на класичному конфлікті між героями (втілення «Добра») та злодіями (втілення «Зла»), що підкреслює універсальність цих категорій.

Актуальність дослідження. Бінарна опозиція «Добра» і «Зла» є важливим концептом у лінгвістиці, що впливає на структуру мови та культури, формує наше сприйняття моральних та соціальних категорій. Її аналіз є важливим для розуміння, як мова використовується в англomовному художньому та медійному дискурсах для створення моральних конфліктів і маніпуляції громадською думкою. Це дослідження розширює існуючі знання про механізми функціонування бінарних опозицій в англійській мові, що є актуальним у контексті сучасних медійних та літературних студій.

Бінарні опозиції є важливою частиною лінгвістичних досліджень у контексті семіотики та когнітивної лінгвістики. Класичні роботи, як «Course in General Linguistics» Ф. де Соссюра, заклали основи розуміння структури мови через протиставлення елементів [50]. Дослідження Дж. Лакоффа та М. Джонсона у сфері когнітивної лінгвістики розширили цю концепцію, показуючи, як метафори впливають на формування моральних категорій, таких як «добро» і «зло» [37, 38]. Також сучасні дослідження, зокрема Харківської лінгвістичної школи, де науковці досліджують питання семантики, когнітивної лінгвістики, дискурс-аналізу та лексикології, активно розвивають тему бінарних опозицій, зокрема в англomовному дискурсі [18]. Сучасні науковці [59] активно працюють у цій сфері, їх роботи спрямовані на дослідження лексико-семантичних аспектів бінарних опозицій та їхнього впливу на аудиторію та підкреслюють важливість метафоричних моделей та культурних кодів у побудові моральних наративів, що має важливе значення для розуміння англomовного дискурсу та його функціонування в контексті соціальних та політичних реалій .

Мета роботи полягає у вивченні функціонування бінарної опозиції «добро-зло» в англomовному художньому та медійному дискурсах, зокрема через лінгвістичний аналіз. Завдання дослідження включають:

1. Аналіз теоретичних основ бінарних опозицій у лінгвістиці.
2. Визначення особливостей лексичного вираження бінарної опозиції в англomовному художньому дискурсі.
3. Дослідження специфіки використання бінарної опозиції «добро-зло» у медійному дискурсі, зокрема в політичних та соціальних наративах.
4. Порівняльний аналіз функціонування бінарної опозиції «добро-зло» в художніх творах та медійних текстах.

Об'єкт дослідження - бінарна опозиція «Добра» і «Зла» на матеріалі англomовного художнього та медійного дискурсів.

Предмет дослідження - лінгвістичні засоби вираження бінарної опозиції «добро-зло» в англomовних текстах.

Матеріал дослідження. У роботі аналізуються класичні англomовні літературні твори, зокрема «Макбет» В. Шекспіра, «Втрачений рай» Дж. Мілтона, «Франкенштейн» М. Шеллі, «Крадійка книжок» М. Зузака, а також сучасні тексти, такі як «Добрі передвісники» Н. Геймана і Т. Пратчетта. Медійний дискурс охоплює політичні новини та коментарі на сучасних англomовних інформаційних платформах.

Методи дослідження. Робота використовує методи лексичного аналізу для визначення лексем, що позначають добро і зло в англomовних текстах, та їх функціонального навантаження. Застосовується критичний дискурс-аналіз для виявлення стратегій використання бінарних опозицій у медійному дискурсі. Методи когнітивної лінгвістики допомагають дослідити метафоричні моделі, що формують образи добра і зла.

Наукова новизна дослідження. Робота надає комплексний лексичний та дискурсивний аналіз опозиції «добро-зло» в англomовному художньому та медійному дискурсах, підкреслюючи роль лексичних одиниць, таких як іменники, прикметники, дієслова, для формування моральних та етичних наративів. Дослідження також пропонує новий підхід до порівняльного аналізу художнього та медійного дискурсів.

Практичне значення отриманих результатів. Отримані результати

можуть бути використані в курсах з лінгвістики, літературознавства, медіа-студій для поглиблення розуміння функціонування бінарних опозицій у текстах. Вони також можуть бути застосовані для створення нових методичних матеріалів з аналізу текстів у навчальних програмах.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження опубліковані у збірнику наукових робіт студентів.

Структура кваліфікаційної магістерської роботи. Робота складається з трьох розділів, що включають теоретичний огляд, аналіз англомовного художнього та медійного дискурсів та порівняльне дослідження художнього і медійного дискурсів. Кількість джерел становить 62, з яких 40 іноземними мовами. Повний обсяг роботи складає 61 сторінку.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ БІНАРНОЇ ОПОЗИЦІЇ

1.1. Поняття бінарної опозиції у лінгвістиці

Етимологічне походження терміну «бінарна опозиція» необхідно розглядати через взаємозв'язок двох його ключових компонентів. Так, наприклад, слово «бінарний» походить від латинського слова *binarius*, що означає «складається з двох» та пов'язане з іншим латинським словом *bini*, що означає «по двоє» або «в парах». Термін «бінарний» зазвичай використовують у різних галузях для опису систем або понять, які включають два протилежні елементи. Слово "опозиція", у свою чергу, походить від латинського слова *oppositio*, яке є поєднанням *ob* (проти) і *ponere* (ставити), що означає протиставлення або розміщення елементів один проти одного. У лінгвістиці «опозиція» використовується для опису відносин між двома контрастними або протилежними елементами в лінгвістичній або концептуальній системі [23, с 55].

Так, наприклад, під час вивчення мови, дітям представляють концепції та ідеї за допомогою бінарних опозицій, адже дитина не може зрозуміти поняття «темрява», якщо вона не знає, що таке «світло». Те ж саме стосується таких пар, як «добро і зло», «красиве і потворне», «галасливе і тихе» тощо. Це підтверджує думку сучасних структуралістів, які вважають, що «речі не можна зрозуміти ізольовано — їх потрібно бачити в контексті більших структур, до яких вони належать» [23, с. 39].

Бінарна опозиція походить із теорії шведського лінгвіста Ф. де Соссюра щодо структуралізму. За Соссюром, бінарна опозиція — це «*each unit of language is defined in reciprocal determination with another term, as in binary code. It is not a contradictory relation but, a structural, complementary one*» [50, с. 112]. Іншими словами, бінарні опозиції — це пари взаємопов'язаних термінів або концепцій, значення яких є взаємовиключними. У своєму класичному дослідженні «Курс загальної лінгвістики» Соссюр розглядав мову як систему знаків, де кожен знак визначається не через своє власне значення, а через свою відмінність від інших знаків. Таке протиставлення формує значення і допомагає нам сприймати мову як структуру. Бінарні опозиції

вважаються основним способом, через який мова організовує світ. Ключовими прикладами таких опозицій є пари «добро-зло», «світло-темрява», «життя-смерть». Соссюр наголошував, що значення виникає не через пряме визначення, а через відмінність між елементами: «світло» існує тому, що є «темрява», а «добро» тому, що є «зло» [50].

Бінарна опозиція слугує не лише для розуміння концепцій у мові. Багато інших різних галузей використовують бінарні опозиції як інструмент для представлення своїх ідей. Наприклад, відомий концепт інь і янь у китайській філософії, ангел і демон у релігії, або навіть для демонстрації гендерної концепції, як чоловік і жінка у біології, тощо.

Теорія бінарних опозицій стала основою для розвитку структурної антропології та теорій культури, зокрема у роботах відомого французького антрополога К. Леві-Строса. Вчений зазначав, що людська думка організована за допомогою протилежних пар понять: «Бінарні опозиції є фундаментальними для людського мислення, і вони структурують не лише мову, а й культуру та соціальні взаємини» [42, с. 75]. Це твердження підкреслює важливість бінарних опозицій для розуміння людських культурних практик та мислення. Так, наприклад, у книзі «*The Raw and the Cooked*» Леві-Стросс пише, що: «*The aim of this book is to show how empirical categories can be used as conceptual tools to elaborate abstract ideas and combine them in the form of propositions*» [41, с. 12]. Використовуючи приклади з кулінарії та харчової культури Леві-Стросс демонструє, як бінарні опозиції можуть бути використані як концептуальні інструменти для розробки абстрактних ідей та можуть бути основою для складних концептуальних моделей.

У свою чергу, відомий французький філософ, основоположник філософії деконструкції, Ж. Дерріда резюмує, що «подвійні наміри Леві-Стросса щодо концепцій бінарних опозицій полягають у тому, щоб «зберегти [бінарні опозиції] як інструмент, справжню цінність якого він критикує» [27, с. 284]. На думку вченого, це не вирішує важливу проблему онтологічної правдивості бінарних опозицій. Тому у своїй роботі «*Writing and Difference*» [28] Дерріда запропонував радикальну інтерпретацію бінарних опозицій, поставивши під сумнів їх стабільність та надійність.

Дерріда стверджував, що бінарні опозиції, такі як «добро-зло» або «світло-темрява», часто приховують більш складні і динамічні взаємодії, які не можна звести лише до протиставлення двох елементів. На його думку, ці опозиції є неповними і не здатні повністю відображати реальність.

Основною концепцією Дерріда стало поняття «деконструкції», яке полягало у вивченні того, як ці опозиції працюють і як їх значення може змінюватися залежно від контексту. У філософії деконструкції критичне ставлення до бінарних опозицій полягає не у знищенні системи, а у відкритті її можливостей для аналізу. Таким чином деконструкція не руйнує систему, а лише переглядає її логіку. Дерріда стверджує, що деконструкція виникає через те, що «мовні знаки не досягають означуваного, і значення завжди поруч, але недосяжне» [27, с. 329]. Він підкреслював, що бінарні пари часто лиш створюють ілюзію стабільних відносин між елементами, тоді як насправді значення постійно змінюється і залежить від культурного, історичного чи мовного контексту. Наприклад, такі пари, як «добро-зло», можуть не мати фіксованого значення, і те, що вважається добром в одному контексті, може, навпаки, бути злом в іншому.

Деконструкція також підкреслює, що у цих бінарних парах завжди є одна складова, яка домінує над іншою. Так одна зі сторін пари завжди займає привілейоване положення, що створює ієрархію. Наприклад, у парі «добро-зло», «добро» традиційно вважається більш позитивним і важливим. Однак через процес деконструкції можна показати, що ця ієрархія є штучною і залежить від контексту або культури. За словами Дерріда, необхідно мислити так, ніби більше не існує центру, оскільки центр — це не природне і фіксоване місце, а скоріше явище, що постійно змінюється в процесі семантичних та лексичних заміन [27, с. 353]. Такий підхід Дерріда дозволяє глибше розглянути складність бінарних опозицій і зрозуміти, що вони не є фіксованими або універсальними істинами, а скоріше культурно і контекстуально зумовленими категоріями.

Бінарна опозиція залишається важливим інструментом для аналізу в когнітивній лінгвістиці та психолінгвістиці. Так, наприклад, К. Парадіс та К. Вілнерс досліджують, як різні антонімічні пари, у тому числі «добро-зло», використовуються

для категоризації понять у людській свідомості. Антонімічні пари не є просто лексичними елементами, а й глибоко впливають на наше сприйняття світу і його категоризацію: «антоніми одночасно мінімально і максимально різняться одне від одного. Вони картографуються на ту саму концептуальну сферу, але займають протилежні полюси цієї сфери» [49, с. 38].

У когнітивній лінгвістиці, що вийшла на передній план у 1980-х роках після публікації знакової книги Лакоффа та Джонсона "Metaphors We Live By" (1980), використовуються поняття, які пояснюють, як бінарні опозиції структурують наше мислення і впливають на сприйняття моральних категорій. Основна ідея когнітивної лінгвістики полягає в тому, що людський розум прагне зрозуміти реальність через поєднання різних доменів значення за допомогою тілесних, історичних і афективних процесів.

Дж. Лакофф розглядає бінарні опозиції як важливий інструмент для створення концептуальних моделей у повсякденному мисленні. Він стверджує, що більшість абстрактних понять, таких як, наприклад «добро і зло», неможливо зрозуміти без використання метафоричних і бінарних опозицій. У його концепції «когнітивних метафор», бінарні пари стають способом для людини структурувати абстрактні поняття через конкретні й зрозумілі образи [38, с. 84]. Наприклад, у буденному житті мораль часто сприймається як битва між «світлом» і «темрявою», що і є метафоричною опозицією та дозволяє людині вирішувати складні моральні дилемами.

Лакофф також наголошує, що протиставлення «добра» і «зла» має значний вплив на політичне та культурне мислення. Він зазначає, що «бінарні опозиції формують наші когнітивні системи, впливаючи на спосіб, у який ми розглядаємо соціальні та моральні питання» [37, с. 76]. Таким чином політична риторика часто використовує бінарні опозиції для створення чітких контрастів між «правильним» і «неправильним» або «друзями» і «ворогами», що дозволяє аудиторії легше сприймати комплексні ідеологічні концепти .

Р. Ленекер, у рамках своєї концепції когнітивної граматики, підкреслює, що бінарні опозиції є не тільки лінгвістичними інструментами, але й відіграють ключову роль у формуванні категорій у свідомості людини. Він вважає, що через бінарні пари,

такі як «добро-зло», «світло-темрява» людина полегшує складні концепти і структурує своє сприйняття реальності. Ленекер зазначає, що «бінарні опозиції є основним механізмом, через який мовленнєві акти набувають організованого та конкретного значення» [39, с. 139]. Його підхід підкреслює важливість не тільки мови, але й когнітивних процесів у формуванні лексичних і семантичних категорій.

Наведені підходи Ленекера і Лакоффа підтверджують, що бінарні опозиції відіграють фундаментальну роль у структуризації не тільки лінгвістичних процесів, але й у формуванні нашого мислення та моральних уявлень.

1.2. Категорії «добра» і «зла» у лінгвістичних дослідженнях

Поняття «добра» і «зла» є важливими категоріями у лінгвістиці. Їх часто аналізують через призму антонімії — одного з фундаментальних механізмів бінарної опозиції і це особливо важливо для таких моральних категорій, як «добро» і «зло». Лексична семантика добра і зла досліджується через концепти антонімічних пар, які є смисловими протиставленнями, які мають прямий вплив на сприйняття моральних категорій у соціальному та культурному контекстах» [10, с. 64]. У багатьох мовах антонімічні пари, такі як «добро-зло», не обмежуються простими лексичними протиставленнями, а мають ширше значення, що відображає культурні та соціальні аспекти. Наприклад, в англійській мові «добро» часто асоціюється з моральною правильністю та порядком, тоді як «зло» — з хаосом і руйнуванням. Ці категорії можуть набувати різного значення залежно від контексту.

У релігійних текстах антонімія «добро-зло», у свою чергу, часто використовується для опису космічної боротьби між божественними і демонічними силами. Наприклад, у біблійних текстах «світло» асоціюється з Богом і правдою, тоді як «темрява» — з гріхом і злом. Ці лексичні протиставлення формують чіткі моральні орієнтири, що допомагають структурувати релігійний дискурс.

Поняття «добро» і «зло» також мають різні культурні конотації, що впливає на їх використання в різних мовах. Наприклад, в англійській мові «добро» часто асоціюється з божественними силами та моральними ідеалами, тоді як «зло» — з моральною деградацією або руйнуванням. У той час, у німецькій мові, ці поняття

можуть бути більш філософськими або моральними, іноді без явних релігійних конотацій.

Моральні категорії «добро» і «зло» мають важливі когнітивні функції у мовленні. Як зазначає Лакофф, у своїй концепції когнітивних метафор, ці категорії часто сприймаються через метафоричні конструкції, що дозволяє людям краще розуміти абстрактні поняття. Він підкреслює, що «метафори, що базуються на бінарних опозиціях, надають форму нашому мисленню та допомагають створювати зв'язки між абстрактними поняттями і конкретними образами» [37, с. 152]. Це пояснює, чому моральні дилеми часто розглядаються через такі опозиції як «добро і зло», що дозволяє людині структурувати своє світосприйняття і вибудовувати моральні орієнтири.

Категорії «добра» і «зла» можуть варіюватися залежно від культурного та лінгвістичного контексту. Наприклад, у християнських релігійних текстах англійської мови «добро» часто асоціюється з божественними силами, тоді як «зло» — з дияволом. У німецькій мові моральні категорії можуть бути менш релігійними, натомість більш сконцентрованими на філософських або етичних дилемах. У культурологічних дослідженнях цей підхід також знаходить своє відображення, оскільки різні культурні контексти формують різні уявлення про моральні категорії.

1.3. Культурний контекст бінарних опозицій

У західній культурі бінарні опозиції мають чітке релігійне підґрунтя, зокрема в християнстві. У християнських текстах, таких як, наприклад, Біблія, категорії «добра» і «зла» чітко розмежовуються: добро асоціюється з Богом, світлом, правдою і справедливістю, тоді як зло — з дияволом, темрявою і гріхом. Наприклад, у Євангелії від Івана (1:5) говориться: «І світло у темряві світить, і темрява не обгорнула його». Ця символіка підкреслює боротьбу між добром і злом як основу світового порядку, де світло символізує божественне втручання та моральну чистоту, а темрява — гріх і занепад. Як зазначає К. С. Льюїс у своїх релігійних трактатах, опозиція між світлом і темрявою є ключовим елементом західної християнської етики, де світло символізує божественну присутність, а темрява — відсутність добра і відступ від Бога [43, с. 16].

Релігійна символіка «добра» і «зла» також активно використовувалася у середньовічній літературі. «Божественна комедія» Данте є яскравим прикладом такої традиції. Данте описує шлях через пекло, чистилище і рай, де кожен рівень відображає протистояння між «добром» (раєм) і «злом» (пеклом). Світло в раю символізує божественну мудрість і благодать, а темрява в пеклі — моральний занепад і деградацію.

Бінарні опозиції у філософії також відіграють важливу роль у західній культурі. Такі мислителі, як Платон та Арістотель, обговорювали опозиції як ключові для розуміння сутності речей. Так, наприклад, для Платона центральною бінарною опозицією є протиставлення між світом ідей (світом форм) і матеріальним світом. За Платоном, світ ідей є ідеальним і вічним, тоді як матеріальний світ — це недосконала копія ідеального. Ідеї, такі як «доброта» або «справедливість» існують у чистій формі у світі ідей, тоді як у матеріальному світі вони спотворені і недосконалі [16, с. 223]. Ця опозиція закладає основи для багатьох західних філософських дискусій про реальність та її ідеальні форми.

Для Декарта важливим бінарним протиставленням є душа і тіло. У своїй «Медитації про першу філософію», Декарт стверджує, що душа (духовна субстанція) і тіло (матеріальна субстанція) є двома окремими сутностями, які взаємодіють, але є принципово різними. Душа мислить, але не займає простору, тоді як тіло є фізичним і підпорядковане законам природи [5, с. 159]. Ця дихотомічна концепція створює протиставлення між свідомістю і фізичною реальністю, яке продовжує впливати на філософську думку про природу людської свідомості.

Ніцше у своїй роботі «Народження трагедії» описує бінарну опозицію між аполлонічним (світ порядку, логіки і структури) і діонісійським (світ хаосу, емоцій і пристрасті). Аполлонічне представляє гармонію і красу, тоді як діонісійське — неконтрольовану енергію і життя у всій його непередбачуваності. Ніцше стверджує, що для розуміння людського існування потрібне поєднання цих двох сил, оскільки вони доповнюють одна одну. Ця опозиція глибоко вплинула на розвиток екзистенціальної філософії та естетики у ХХ столітті.

В етиці І. Канта також розглядається опозиція між добром і злом. Для Канта

моральне добро — це дія, що ґрунтується на категоричному імперативі, тобто дія заради морального обов'язку. Зло, навпаки, є порушенням цього обов'язку і виступає як етична помилка.

Література західних культур також є багатим джерелом дослідження бінарних опозицій. Візьмемо, наприклад, твір «Франкенштейн» М. Шеллі, де добро і зло представлені через протиставлення наукового прогресу і його руйнівних наслідків. Віктор Франкенштейн, створюючи монстра, спочатку керується благими намірами, але його творіння перетворюється на зло, яке він не може контролювати. Це відображає дилему західної думки про те, що іноді добро може породжувати зло.

Інший приклад — «Макбет» В. Шекспіра, де амбіції головного героя, підштовхнуті досягненням влади, перетворюються на зло, яке веде до його загибелі. У творі показано, як моральні категорії «добро» і «зло» перетинаються і змінюються залежно від обставин і характерів героїв.

У політичній риторичі західної культури бінарні опозиції часто використовуються для структурування дискурсу. Категорії «добра» і «зла» активно застосовуються для поділу на «своїх» і «чужих». Наприклад, під час Холодної війни ідеологічне протистояння між капіталізмом і комунізмом часто подавалося як боротьба між добром (світ західної демократії) і злом (комуністичний режим). Ця риторика допомагала мобілізувати суспільство і створювала чіткі рамки, у яких можна було розуміти політичні й соціальні події. П. Чілтон зазначає, що «використання бінарних опозицій у політичній риторичі служить для спрощення складних питань, роблячи їх більш зрозумілими для широкої аудиторії» [25, с. 62]. Бінарні пари, такі як «правда-брехня» або «свобода-тиранія», надають моральну оцінку політичним подіям і дозволяють маніпулювати громадською думкою.

1.4. Англомовний художній дискурс: теоретичні основи та дослідження

Дискурс є багатозначним терміном, що охоплює широкий спектр значень у лінгвістиці, семіотиці, соціології та культурології. У лінгвістичній традиції дискурс визначається як зв'язний текст, розміщений у соціальному контексті, що має на меті вплив на свідомість адресата» [36, с. 42].

Дискурс включає не тільки структурні та лексичні особливості тексту, але й інтерпретацію його змісту з урахуванням комунікативного контексту. Сучасні дослідження дискурсу підтверджують, що він включає не лише мовленнєву реалізацію, а й взаємодію з соціальними та культурними структурами. Наприклад, Дж. Лакофф та М. Джонсон зазначають, що метафори, які використовуються в дискурсі, є не просто прикрасою мови, а фундаментальною частиною нашого мислення, яка структурує наше розуміння світу. Вони підкреслюють, що поняття, такі як добро і зло, часто представлені через метафоричні концепти, які відображають глибокі культурні стереотипи » [37, с. 43].

Крім того, Т. А. ван Дейк у своїй роботі "*Principles of Critical Discourse Analysis*" » наголошує на взаємозв'язку між дискурсом і владою. Він стверджує, що дискурс використовується для формування і підтримки соціальних відносин влади через встановлення домінуючих ідеологій, що впливають на сприйняття реальності. Такий підхід є важливим у контексті аналізу бінарних опозицій, адже добро і зло часто конструюються як полярні протилежності для легітимації або оскарження певних дій і явищ [61].

Однією з ключових характеристик англomовного художнього дискурсу є його здатність маніпулювати бінарними опозиціями, такими як добро і зло, для підкреслення конфліктів та етичних дилем. Такі опозиції функціонують як когнітивні структури, що організовують наш світогляд. Вони часто використовуються для створення напруження і розвитку сюжету, де герой і антигерой представляють протилежні полюси цих опозицій.

Дослідження англomовного художнього дискурсу зосереджуються на таких аспектах:

- Лексико-семантичні особливості: дослідження показують, що слова, пов'язані з добром і злом, варіюються залежно від жанру та стилю. Наприклад, у творах жахів та трилерів зло часто представляється через опис монстрів або надприродних явищ (наприклад, твори Стівена Кінга), тоді як у класичних романах, таких як "*Макбет*" Вільяма Шекспіра, зло асоціюється з моральними вадами персонажів.

- Синтаксичні структури: аналіз текстів показує, що автори часто використовують певні граматичні конструкції для підкреслення моральних полюсів. Наприклад, дієслова активного стану можуть акцентувати дії, пов'язані з боротьбою за добро, тоді як пасивні конструкції часто застосовуються для зображення пасивності чи безпомічності перед злом [15].

- Метафорика: у праці «Metaphors We Live By» [37] зазначається, що художній дискурс часто використовує метафори для створення образів добра і зла. Наприклад, світло і темрява традиційно виступають як метафоричні репрезентації цих категорій.

Українські вчені, зокрема представники Каразінського університету, також активно досліджують художній дискурс в англomовних текстах. Вчені цієї школи досліджують когнітивно-комунікативні та соціопрагматичні аспекти художнього дискурсу, акцентуючи увагу на тому, як автори використовують мовні засоби для передачі значень та впливу на читача» [9,14]. І. С. Шевченко трактує дискурс як інтерактивну систему, що формується через взаємодію автора, тексту та читача, включаючи їхні соціокультурні контексти та комунікативні стратегії. Її підхід підкреслює, що художній дискурс є когнітивною системою, що відображає соціальні ідеали та моральні категорії, зокрема бінарні опозиції добра і зла.

Наше дослідження охоплює аналіз як англomовного художнього, так і медійного дискурсів. Художній дискурс включає літературні та культурні тексти, де автори використовують мовні засоби для створення естетичного і морального впливу на читача. Медійний дискурс, у свою чергу, охоплює публіцистику, новини та інші форми комунікації, що формують на громадську думку і впливають на суспільні цінності. Однією з ключових характеристик цих дискурсів є здатність маніпулювати бінарними опозиціями для підкреслення конфліктів та етичних дилем. Такі опозиції функціонують як когнітивні структури, що організовують наш світогляд. Вони часто використовуються для створення напруження і розвитку сюжету в художніх творах або для легітимації дій у медійних текстах.

ВИСНОВКИ ЗА РОЗДІЛОМ 1

У першому розділі роботи було досліджено поняття бінарної опозиції у лінгвістиці, зокрема її етимологічне походження, теоретичну основу, а також застосування в різних галузях знань. Ми розглянули розвиток цього терміну, починаючи з лінгвістичних концепцій Ф. де Соссюра, його вплив на структурний аналіз мови, та подальший розвиток теорії бінарних опозицій у філософії та антропології, зокрема у працях К. Леві-Стросса та Ж. Дерріда.

Бінарна опозиція, як ключовий інструмент лінгвістичного аналізу, допомагає нам зрозуміти, як мова структурована за допомогою протиставлення елементів. Важливість цієї концепції полягає у тому, що вона підкреслює відносну природу значень, тобто те, що значення елемента можна визначити через його протилежність іншому елементу. Наприклад, терміни «добро» і «зло» набувають свого значення лише у контексті взаємного протиставлення. Такий підхід до мови дозволяє зрозуміти світ через протилежні концепти, і це структурує наше сприйняття реальності.

Зокрема, у першому підрозділі було розглянуто основи бінарних опозицій у лінгвістиці, починаючи з теорії структуралізму Соссюра, який стверджував, що значення виникає через відмінність між елементами. Такі опозиції, як «добро-зло» чи «світло-темрява», не існують у ізоляції, їхня природа є відотною, і кожен елемент залежить від протиставлення іншому. Саме ця взаємодія елементів визначає їх зміст. Важливість цього підходу для лінгвістики полягає в тому, що він дозволяє побачити мову як систему, де значення виникають через відносини між елементами, а не як щось фіксоване або ізольоване.

Дослідження показало, що поняття бінарної опозиції поширюється не лише на лінгвістику, але й на інші галузі науки. Зокрема, у другому підрозділі розглядалися функції опозицій добра і зла у релігійних текстах, де вони слугують основою для формування моральних ідей. У біблійних текстах світло і темрява, добро і зло — це не просто лексичні опозиції, а символи морального і космічного порядку, де добро пов'язане з Богом і праведністю, а зло — з гріхом і занепадом. Таким чином, лінгвістична опозиція «добро-зло» має глибокі культурні й релігійні корені, що впливають на наше світосприйняття та моральні орієнтири.

Третій підрозділ був присвячений аналізу бінарних опозицій у філософських та антропологічних теоріях. Важливий внесок у розвиток цієї теорії зробив К. Леві-Стросс, який вважав, що бінарні опозиції є не лише лінгвістичними концептами, але й фундаментальними для структурування культури і соціальних взаємин. Леві-Стросс показав, що такі опозиції, як «сире-варене» або «природне-культурне», є основою для формування культурних категорій і організації людського мислення. Це підкреслює, що мова і культура тісно пов'язані через використання протилежних концептів для формування значень.

Ж. Дерріда у своїй філософії деконструкції поставив під сумнів стабільність бінарних опозицій, стверджуючи, що вони не є фіксованими і універсальними істинами. Він підкреслював, що значення цих опозицій є контекстуальними і динамічними, а також що вони створюють ілюзію стабільності відносин між елементами. Дерріда показав, що у бінарних опозиціях завжди є елемент, який домінує над іншим, створюючи певну ієрархію. Його ідея деконструкції дозволяє аналізувати, як ці ієрархії можуть бути піддані перегляду в залежності від культурного чи соціального контексту.

Крім того, дослідження концепцій Лакоффа і Ленекера у когнітивній лінгвістиці показало, що бінарні опозиції є важливими не лише для мовної структури, але й для когнітивного процесу. Вони допомагають структурувати наше мислення та категоризацію абстрактних понять через метафори та протилежності. Лакофф наголошує на тому, що такі концепти, як «добро і зло», сприймаються людьми через метафоричні образи світла і темряви, що дозволяє краще зрозуміти моральні категорії та визначити своє місце у світі.

Аналіз англomовного художнього дискурсу показує його багатогранну природу, яка охоплює когнітивні, лексичні, синтаксичні та прагматичні аспекти. Дискурс не лише передає інформацію, але й впливає на свідомість читача через культурні та соціальні структури, закладені в тексті. Бінарність «добра» і «зла» відіграє важливу роль у формуванні моральних конфліктів і етичних дилем, що є центральними елементами багатьох літературних творів. Українські вчені, зокрема представники Каразінського університету, роблять значний внесок у вивчення цих

аспектів, підкреслюючи когнітивно-комунікативні та соціопрагматичні особливості художнього дискурсу. Це дослідження дозволяє глибше зрозуміти, як автори конструюють ідеологічні та моральні категорії, впливаючи на сприйняття читача.

У підсумку, бінарна опозиція добра і зла виявляється однією з ключових категорій у лінгвістиці, філософії та антропології, що дозволяє структурувати світ і мову через протиставлення. Ця концепція не лише допомагає розуміти мову як систему знаків, але й має широкий вплив на наше сприйняття моральних та соціальних категорій.

РОЗДІЛ 2

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИЙ АНАЛІЗ БІНАРНОЇ ОПОЗИЦІЇ «ДОБРА» І «ЗЛА» В АНГЛОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ТА МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСАХ

2.1. Лексико-семантичний аналіз бінарної опозиції «Добра» і «Зла» у класичній та сучасній англійській літературі

Опозиція між добром і злом є однією з найдавніших тем світової літератури, відбиттям якої стає безліч літературних образів, що й донині зберігають свою актуальність і силу. Класична англійська література, починаючи від творів Шекспіра і Мілтона, а також прозових шедеврів Мері Шеллі, заклала фундамент у розумінні цих понять через метафори світла й темряви, порядку й хаосу, вічної боротьби за моральні цінності, протистояння внутрішнім і зовнішнім спокусам. У «Макбеті» Шекспіра, наприклад, амбіції, що перетворюються на зло, штовхають героя на шлях, сповнений моральних випробувань і, зрештою, загибелі, тоді як «Втрачений рай» Джона Мілтона представляє зло як спокусу, яка породжує біль і трагедію через падіння ангела.

Сучасні твори не менш глибоко занурюються в цю тематику, часто досліджуючи її в нових культурних і соціальних контекстах. У «Добрих передвісниках» Ніла Геймана і Террі Пратчетта опозиція між добром і злом подається через іронічну призму, де ангел і демон, що спільно намагаються врятувати світ, руйнують стереотипи про абсолютне добро і зло. У «Крадійці книжок» Маркуса Зузака поняття добра і зла переплітаються в реаліях війни, де навіть найтемніші події можуть принести світло, тоді як світло часом обертається на тінь. Через ці твори ми спостерігаємо, як опозиція добра і зла набуває нового смислу, що часто виходить за межі простого протистояння, торкаючись глибших питань людської природи, співчуття і вибору.

Таким чином, класичні й сучасні англійські літературні твори, попри різні історичні та культурні контексти, використовують образи добра і зла для того, щоб осмислити найсуттєвіші аспекти людського буття. Цей підрозділ звертає увагу на те, як лексико-семантичні засоби допомагають авторам передати складність та

неоднозначність боротьби між світлом і темрявою, створюючи глибокі емоційні та символічні ефекти, що продовжують резонувати з читачами до сьогодні.

2.1.1. В. Шекспір «Макбет»

У класичній англійській літературі бінарна опозиція «добро-зло» є ключовим елементом для створення драматичних і моральних конфліктів. У п'єсі «Макбет» В. Шекспіра бінарна опозиція між добром і злом чітко виражена через різноманітні лексичні засоби, які підкреслюють моральну амбівалентність та внутрішню боротьбу персонажів.

Одним із найвпливовіших прийомів є використання лексики, що має подвійне значення, як, наприклад, у відомому вислові відьом:

«*Fair is foul, and foul is fair*» [55, с. 62].

Тут слова *fair* (добрий, чистий) і *foul* (брудний, злий) створюють лексичний контраст, який підкреслює змішання добра і зла. Використання таких антонімів служить підкреслення розмитості меж між цими категоріями, що є ключовою темою п'єси. Лексичні засоби тут слугують інструментом для передачі теми морального занепаду та підкреслення амбівалентності моральних рішень.

Шекспір також використовує лексеми, пов'язані з темрявою і світлом, щоб позначити добро і зло. Наприклад, у репліці Макбета:

«*Stars, hide your fires; / Let not light see my black and deep desires*» [55, с. 96].

слова *stars* і *light* асоціюються з чеснотами та правдою, тоді як *black* і *deep* вказують на темряву та злі наміри. Використання таких епітетів і метафор не лише створює контраст, але й формує у читача уявлення про моральну темряву, що охоплює героя. Шекспір через ці лексичні елементи формує протистояння між відкритими і прихованими намірами персонажів, що допомагає побудувати психологічний портрет Макбета.

Образ крові у п'єсі також є важливим лексичним символом. Наприклад, фраза: «*I am in blood, stepp'd in so far that should I wade no more, returning were as tedious as go o'er*» [55, с. 134].

будується навколо лексеми *blood*, яка слугує не лише фізичним описом наслідків

злочину, але й метафорою морального забруднення і зла. Лексика, пов'язана з кров'ю, створює враження незворотності дій і підкреслює, що герой перетнув моральну межу, з якої вже немає повернення. У цьому контексті лексеми, пов'язані з кров'ю, функціонують як лексико-семантичний маркер, що позначає зло та його наслідки.

Ще один лексичний прийом — використання метафор і символів, пов'язаних з одягом, для позначення моральної нестабільності і невідповідності. У рядках:

«*Now does he feel his title, Hang loose about him, like a giant's robe, Upon a dwarfish thief*» [55, с. 156]

лексеми *robe* і *dwarfish thief* вказують на невідповідність між амбіціями Макбета та його моральними якостями. Шекспір використовує ці лексичні засоби, щоб підкреслити, як влада, яка здавалася привабливою, виявилася для Макбета надмірною, і як його амбіції розходяться з його внутрішніми якостями.

Шекспір активно використовує лексичні засоби і в солілоквіях, щоб розкрити психологічний стан героя. Наприклад, у сцені з галюцинацією кинджала:

«*A dagger of the mind, a false creation, Proceeding from the heat-oppressed brain?*» [55, с. 72]

слово *dagger* символізує спокусу і злочин, а фраза *false creation* підкреслює обманливу природу амбіцій Макбета. Тут лексичні засоби допомагають автору передати сумніви і страхи головного героя.

У п'єсі також присутня ситуаційна іронія через лексичні контрасти, наприклад, коли леді Макбет закликає:

«*Look like the innocent flower, But be the serpent under't*» [55, с. 172]. Вона використовує лексичний контраст між *flower* (символом невинності) і *serpent* (символом підступності), щоб підштовхнути Макбета до злочину. Таким чином, Шекспір використовує лексичні засоби для створення опозиції між зовнішніми проявами доброчесності і прихованою сутністю зла.

2.1.2. Дж. Мілтон «Втрачений рай»

У «Втраченому раї» Дж. Мілтона бінарна опозиція «добро-зло» розкривається через протистояння між Богом і Сатаною. Мілтон використовує широкий спектр

лексичних засобів для створення складної, багатовимірної картини цих моральних категорій, демонструючи, як добро і зло переплітаються у свідомості та діях героїв.

Одним із найважливіших лексичних прийомів є використання мови амбівалентності у зображенні Сатани. Наприклад, у фразі:

«*Better to reign in Hell, than serve in Heaven*» [45, с. 32].

Сатана використовує дієслово *reign* (панувати), яке традиційно асоціюється з позитивними коннотаціями влади, але в контексті пекла воно набуває негативного змісту. Це підкреслює його гординю і амбіції і виявляє його слабкість та нездатність зрозуміти велич істинного добра. Цей лексичний контраст між позитивними і негативними коннотаціями демонструє наскільки комплексне зло у творі Мілтона.

Мілтон також активно використовує лексеми, пов'язані з розумом і свідомістю, щоб відобразити моральну боротьбу Сатани. Наприклад, у фразі:

«*The mind is its own place, and in itself. Can make a Heaven of Hell, a Hell of Heaven*» [45, с. 223]

слово *mind* (свідомість) є центральним елементом, що показує, як Сатана намагається виправдати свої дії, перетворюючи пекло на рай у своїй уяві. Це створює лексичну опозицію між *Heaven* і *Hell*, що показує, як розум Сатани маніпулює реальністю. Цей прийом підкреслює не тільки його амбіції, але й хиткість його моралі.

У «*Втраченому раї*» Мілтон для акцентування божої доброти і справедливості використовує наступні лексичні засоби. Коли Бог говорить про вільну волю:

«*made them just and right, sufficient to have stood, though free to fall*» [45, с. 122],

лексичні елементи *just* (справедливий) і *right* (правильний) підкреслюють чесноти Бога, у той час як фраза *free to fall* створює протистояння, адже вільна воля — це одночасно дар і випробування. Цей лексичний прийом показує, що добро і зло є результатом вибору, а не нав'язаних обставин і підкреслює християнські ідеї свободи волі.

Лексика, пов'язана з промовама Сатани, також заслуговує на увагу. Наприклад, коли він проголошує:

«*Hail horrors, hail. Infernal world, and thou profoundest Hell. Receive thy new possessor*» [45, с. 276]

використання лексем *horrors* (жахи) та *infernal* (пекельний) створює сильний емоційний ефект, акцентуючи темну природу його бунтарства. Такий лексичний вибір демонструє готовність прийняти роль лідера пекла та контраст з моральними ідеалами, представленими в образі Бога. Лексичні структури промов Сатани є яскравим прикладом того, як Мілтон використовує мову для створення ілюзії героїзму, що, зрештою, виявляється хибним.

Промови Сатани мають ключове значення для аналізу його характеру через лексичний підбір слів, який демонструє, як він намагається виправдати свої дії та зобразити себе героєм. У фразі:

«For man will hearken to his glozing lies / Flattering, though false, and snare them in his guilt» [45, с. 421]

слова *glozing lies* (улеслива брехня) та *flattering* (лестивий) використовуються, щоб показати хитрість і підступність Сатани, як він маніпулює людьми. Лексика, що акцентує на брехні та лестошах, підкреслює зловмисність і обман.

Мілтон також використовує бінарні опозиції на рівні лексичних засобів, таких як *light* (світло) і *darkness* (темрява), *truth* (правда) і *falsehood* (обман), щоб чітко розмежувати моральні категорії. Наприклад, коли Сатана каже:

«O goodness infinite, goodness immense! / That all this good of evil shall produce» [45, с. 92]

використання лексеми *goodness* (доброта) створює семантичний контраст із *evil* (зло), підкреслюючи ідею, що навіть зло може бути використане для створення добра та є втіленням божої милості.

2.1.4. М. Шеллі «Франкенштейн»

У романі «Франкенштейн» М. Шеллі лексичні засоби відіграють ключову роль у створенні та зображенні бінарної опозиції «добро-зло». Лексика, пов'язана з наукою та знанням, допомагає підкреслити благі наміри Віктора Франкенштейна на початку його подорожі. Він використовує слова, пов'язані з просвітництвом і життям, щоб виправдати свої дії. Наприклад, у його промові:

«I had worked hard for nearly two years, for the sole purpose of infusing life into an

inanimate body» [54, с. 62].

лексеми *life* (життя) і *infusing* (вливати) створюють позитивний образ, але їхнє поєднання з описом *an inanimate body* (неживе тіло) створює напругу, що вказує на потенційну небезпеку його експериментів. У свою чергу, лексика, пов'язана з потворністю та страхом, показує перехід добра у зло. Коли Франкенштейн описує свою реакцію на створення монстра: «*the beauty of the dream vanished, and breathless horror and disgust filled my heart.*» [54, с. 176] використання таких лексем, як *horror* (жах) і *disgust* (огида), підкреслює зміну його ставлення до власного творіння. Цей лексичний контраст показує, як його прагнення до знання призвело до створення зла, яке він не може прийняти. Монстр, створений Франкенштейном, спочатку постає як істота без знання про добро і зло, що підкреслюється лексемами, пов'язаними з невинністю і самотністю. У цитаті:

«*I am malicious because I am miserable; am I not shunned and hated by all mankind?*» [54, с. 254]

слова *malicious* (злісний) і *miserable* (нещасний) створюють протистояння, що показує, що зло монстра є результатом соціальної ізоляції, а не його природи. Такий лексичний вибір також демонструє вплив суспільства на формування моральних якостей персонажа.

У своїх промовах монстр часто використовує мову сили та домінування, що підкреслює його перетворення на зло. Наприклад, його слова:

«*You are my creator, but I am your master;—obey!*» [54, с. 132]

вживають лексеми *creator* (творець) і *master* (господар), що змінює динаміку влади між творцем і створінням. Це показує, як монстр, що мав бути підвладним своєму творцю, стає його володарем, тим самим перевертаючи ієрархію добра і зла. Лексика, пов'язана з помстою і руйнуванням, також відіграє важливу роль у перетворенні монстра на злу істоту. Наприклад, у його погрозі:

«*If I cannot inspire love, I will cause fear, and chiefly towards you my arch-enemy, because my creator, do I swear inextinguishable hatred*» [54, с. 214]

слова *fear* (страх) і *hatred* (ненависть) стають лексичними маркерами зла. Вони вказують на емоційне відчуження монстра, який замість любові обирає ненависть як

відповідь на суспільне відторгнення.

Кульмінація роману демонструє остаточне падіння Віктора і його створіння, підкреслюючи їхню трансформацію через певні лексеми:

«I shall die, and what I now feel be no longer felt. Soon these burning miseries will be extinct» [54, с. 178]

лексема *extinct* (вимирати) підкреслює остаточне знищення як фізичне, так і моральне. Лексичні засоби тут показують, як обидва персонажі втрачають свої шанси на спокуту і добро, перетворюючись на символи зла.

2.1.4. Н. Гейман і Т. Пратчетт «Добрі передвісники»

У романі «Добрі передвісники» добро протиставляється злу через головних персонажів — янгола Азірафаеля та демона Кроулі. Н. Гейман і Т. Пратчетт підривають традиційні уявлення про ці моральні категорії. У творі концепції добра і зла не є чіткими або сталими, а залежать від дій і вибору персонажів, що підкреслюється через використання символізму, іронії та амбівалентних лексем.

Гейман і Пратчетт навмисно використовують лексеми, що ніби балансують між позитивним і негативним, створюючи напругу між добром і злом. Наприклад, коли Кроулі говорить:

«A demon can get into real trouble, doing the right thing...» [33, с. 26].

слова *demon* і *right* створюють так звану лексичну іронію і показують, що добро і зло не завжди можуть відповідати ролям персонажів. Так, наприклад, навіть демон може бути здатним на добрі вчинки, що суперечить його природі. Лексеми, пов'язані зі світлом і темрявою, також використовуються для підкреслення моральної амбівалентності. Наприклад, образи *light* (світло) і *darkness* (темрява) символізують протистояння між небесним і пекельним, проте самі персонажі постійно перетинають ці межі. Азірафаель, який є символом світла, іноді приймає рішення, які не завжди можна вважати добрими, тоді як Кроулі, будучи уособленням темряви, проявляє людяність і доброту.

Сатира та іронія є центральними прийомами у «*Good Omens*», які допомагають реформувати традиційні уявлення про добро і зло. Наприклад, коли Кроулі каже:

«*Heaven and Hell will have their grand showdown, and it will be completely beyond us poor humans.*» [33, с. 62] автори висміюють ідею про те, що небесні плани можуть бути пізнаваними чи зрозумілими для людей. Словосполучення *poor humans* (бідні люди), підкреслює сарказм і дистанцію між божественним планом і людською реальністю.

Іронічні висловлювання і коментарі на кшталт: «*It'd be funny if we both ended up on the wrong sides, wouldn't it?*» підсилюють підрив моральних категорій, показуючи, що навіть персонажі з чітко визначеними ролями не завжди дотримуються своїх обов'язків.

У романі активно використовується міжтекстуальність, особливо біблійні алюзії. Азірафаель і Кроулі є прямими референціями до божественних і демонічних фігур, однак автори навмисно змінюють їхні ролі, щоб підкреслити їхню дихотомію. Наприклад, Кроулі, як демон, є метафоричним представником змії з Едему, однак його зображено не лише як зловісну істоту, а, скоріше, як персонажа з глибокими моральними сумнівами. Лексичні маркери, такі як *serpent* (змія) і *fallen* (падший), є алюзіями на традиційні біблійні образи, проте в контексті роману вони набувають додаткових, дуалістичних значень.

Гейман і Пратчетт також використовують лексичні засоби для розмивання гендерних категорій. У романі наголошується, що ангели і демони не мають статі, якщо не обирають вигляд навмисно. Наприклад, коли Кроулі запитують про гендер, він відповідає: «*Fallen Angel*», що не належить до жодної з категорій. Лексеми, що позначають гендерну амбівалентність, такі як *sexless* (безстатевий) і *fluid* (гнучкий), підкреслюють паралель між розмиванням гендерних і моральних категорій

У романі велика увага приділяється пророцтвам. Лексичні засоби, такі як *prophecy* (пророцтво), *fate* (доля) і *free will* (вільна воля), акцентують увагу на темі вибору. Персонажі використовують ці лексеми, щоб описати свої дії і майбутні події, демонструючи, як вони прагнуть протистояти своїй передвизначеності. Лексичний аналіз цих термінів демонструє, як персонажі, зокрема Кроулі та Азірафаель, намагаються знайти баланс між визначеними обставинами і своїм прагненням змінити долю.

«Добрі передвісники» підриває бінарну опозицію добра і зла, використовуючи

лексичні, стилістичні та символічні засоби для створення складної моральної і гендерної картини. Через сатиру, іронію і розмитість гендерних і моральних кордонів, автори показують, що добро і зло є гнучкими концептами, які не завжди можуть бути визначені чітко або однозначно. Лексичний аналіз дозволяє побачити, як саме ці концепти розгортаються через мову персонажів та символіку, що змінюють свою конотацію в контексті оповідання.

2.1.5. Маркус Зузак: «Крадійка книжок»

Роман «Крадійка книжок» Маркуса Зузака зображає бінарну опозицію добра і зла через події Другої світової війни та Голокосту. Використовуючи літературні, лексичні та стилістичні засоби, автор показує моральну амбівалентність і складність людської природи, де добро і зло переплітаються в умовах соціальної несправедливості.

Події роману тісно пов'язані з реальним життям нацистської Німеччини, що з самого початку визначає моральний тон твору. Лексичний аналіз тексту показує, як М. Зузак використовує слова, пов'язані з війною, насильством та пропагандою, щоб показати масштаб зла, що поширювався нацистами. Наприклад, коли персонажі стикаються з бомбардуванням або військовими діями, лексеми *fear* (страх) і *devastation* (спустошення) підсилюють атмосферу загрози. Режим нацистської Німеччини, як показано в романі, активно маніпулює мовою для контролю та пригнічення населення. Це підкреслюється через використання лексем, пов'язаних із мовою пропаганди, таких як *purity* (чистота), *loyalty* (вірність), *honor* (честь). Зузак протиставляє ці слова з лексемами, що використовуються для опису протагоністів, які обирають шлях спротиву: *compassion* (співчуття), *resistance* (опір). Такий вибір лексем наголошує на двозначності і силі мовлення. Лізель, головна героїня, поступово осягає, що слова можуть бути як зброєю, так і джерелом надії. Коли вона краде книги, цей акт стає символом її спротиву проти зла та намагання зберегти частину людяності у світі, де слова використовуються для поширення ненависті.

Однією з найцікавіших філологічних характеристик роману є вибір Смерті як оповідача. Смерть виступає нейтральним, але спостережливим свідком подій, що

розгортаються, і часто коментує моральні дилеми, з якими стикаються персонажі. Такий вибір наратора дозволяє подивитися на добро і зло через призму об'єктивного спостереження: «*I am haunted by humans*» — коментар Смерті, який підкреслює, що навіть Смерть, яка бачила все, вражена здатністю людей і на великі добрі вчинки, і на крайнє зло. Смерть коментує знищення й відродження через метафори та символи, використовуючи лексеми, пов'язані з життям і смертю, такі як *souls* (душі), *ashes* (попіл), *rebirth* (відродження). Це дозволяє читачеві побачити, як війна руйнує людські життя, але також залишає місце для надії і можливості відновлення. Лексеми, такі як *monstrosity* (жахливість) і *beauty* (краса), використовуються в одному контексті, щоб підкреслити складність людської природи.

Роман детально розглядає дихотомію людської природи. Ганс Губерман, який виглядає як звичайна людина, здійснює акти неймовірної для того часу доброти. У момент, коли він рятує Макса, слова *kindness* (доброта) і *sacrifice* (жертва) стають важливими лексичними маркерами, що підкреслюють його моральну силу. Однак його дії також супроводжуються страхом за життя своєї родини, що вказує на складність морального вибору в умовах тоталітарного режиму.

Лізель Мемінгер, протагоністка роману, також переживає значні внутрішні конфлікти. Її рішення красти книги можна розглядати як акт непокори, але також як спосіб зберегти людяність і культуру в умовах гніту. Лексичний вибір, пов'язаний з її внутрішніми монологами, демонструє постійне балансування між бажанням робити правильні вчинки і спокусою порушити правила заради вищої мети. Книга, яку Лізель читає для заспокоєння людей під час бомбардування, стає інструментом відвернення уваги від зла зовнішнього світу. Такі слова, як *stories* (історії) і *books* (книги), набувають позитивного значення, символізуючи світло і надію в темні часи.

Зузак також використовує символіку кольорів і образи природи, щоб підкреслити протистояння добра і зла. Наприклад, коли Смерть описує день як «*the sky was the color of Jews*», метафоричне використання кольорів створює емоційно насичений контраст, який підкреслює жахливу реальність Голокосту. Лексичний вибір тут є свідомо провокативним і дозволяє передати трагедію через образи, що поєднують буденність і жах.

2.2. Лексико-семантичний аналіз бінарної опозиції «Добра» і «Зла» в англомовному медійному дискурсі

Сучасне англомовне медіа-середовище, особливо через розвиток цифрових платформ, активно використовує бінарну опозицію добра і зла, щоб формувати наративи і впливати на суспільну думку. Така дихотомія є важливим аспектом багатьох сучасних медійних напрямів, особливо у політичному, соціальному та культурному контекстах. У медійному дискурсі часто одна сторона конфлікту зображується як захисник моральних цінностей (добро), а інша — як загроза (зло).

Англомовні медіа активно використовують опозицію добра і зла у політичних дискусіях. Наприклад, у новинах про вибори президента США у 2020 році спостерігається чітка поляризація між Джо Байденом і Дональдом Трампом. Кампанія Байдена зображувала Трампа як *existential threat* (екзистенційну загрозу), що підкреслювало роль Трампа як «ворога демократії». Цей лексичний вибір показує, як використовуються негативні конотації, щоб закріпити образ ворога, що несе зло. З іншого боку, Трампова кампанія часто використовувала такі терміни, як *destroyers* (руйнівники) та *socialists* для опису демократів, створюючи враження, що їхні дії несуть загрозу традиційним американським цінностям [32].

У висвітленні війни в Україні англомовні медіа активно використовують риторику «добра проти зла». Українські сили зображуються як герої, що захищають свободу та демократичні цінності: «*Ukrainians are fighting for their freedom... They are standing up to a tyrannical invader*». Такий лексичний вибір, де використовуються слова *freedom* (свобода) і *tyranny* (тиранія), створює чітку поляризацію між позитивними і негативними образами. Це дозволяє читачеві асоціювати українців з добром, а Росію — зі злом. НАТО і політики західних країн також використовують цю риторику, підкреслюючи моральну значущість цього конфлікту: «*We stand with Ukraine*», «*Democracy versus tyranny*» [56]. Таке використання мови формує чітке розмежування і сприяє згуртуванню аудиторії навколо певних цінностей. Лексичні аналізи показують, що такі терміни, як *freedom* і *tyranny*, часто повторюються, щоб підсилити риторичний ефект і закріпити опозицію добра і зла в свідомості споживачів медіа.

Важливим аспектом сучасного медіа-дискурсу є негативні коментарі та поява

так званої онлайн-неввічливості (*online incivility*). Лексичний аналіз показує, що такі слова, як *hate* (ненависть), *enemy* (ворог) і *traitor* (зрадник), часто використовуються в онлайн-дискусіях, що значно підсилює поляризацію. Негативні коментарі під новинними статтями створюють простір для конфліктів, де кожна сторона конфлікту зображується як абсолютне добро або зло, що підсилює відчуття розподілу на «своїх» і «чужих» [58].

Наприклад, у політичних дебатах, що відбуваються на платформах на кшталт Facebook або Twitter, часто спостерігається підвищена напруга через використання термінів із негативною конотацією. Це веде до так званого "токсичного ефекту", коли агресивні коментарі сприяють ще більшій поляризації: «*Negative comments are associated with higher levels of political polarization*». Анонімність і відсутність невербальних підказок лише підсилюють цей ефект, роблячи комунікацію агресивнішою [22].

У новинах про конфлікти, катастрофи або терористичні атаки, часто використовується мова загроз і порятунку. Наприклад, новини про війну проти тероризму у 2000-х роках активно використовували терміни *terrorists* (терористи), *freedom fighters* (борці за свободу), *evil* (зло), і *justice* (справедливість), щоб закріпити бінарність конфлікту. Лексичний вибір часто слугує для об'єднання аудиторії навколо певного наративу. У цьому контексті, США та їхні союзники зображуються як герої, що ведуть боротьбу проти глобальної загрози — тероризму. Такі терміни, як *crusade* (хрестовий похід) і *mission* (місія), створюють асоціації з релігійною боротьбою між добром і злом, підкреслюючи моральну значущість конфліктів і закріплюючи в суспільній свідомості образи героїв і ворогів.

Англомовне медіа часто використовує метафори для підсилення опозиції добра і зла. Наприклад, у новинах про війни та природні катастрофи часто використовуються образи, як-от *storm* (бура) або *flood* (повінь), щоб підкреслити небезпеку і загрозу. Це створює метафоричний зв'язок між негативними подіями і природними катастрофами, підсилюючи відчуття тривоги і потреби в захисті. Також у медіа-дискурсі часто використовуються образи *light* (світло) і *darkness* (темрява) для зображення добра і зла. У політичних промовах лідерів демократій частими є такі

метафори, як *light of democracy* (світло демократії) або *darkness of tyranny* (темрява тиранії). Ці лексеми створюють асоціативні зв'язки, які допомагають формувати позитивний або негативний образ подій та персонажів у свідомості читача [46].

Сучасне медіа часто піднімає питання про соціальні норми через двозначність моралі. Наприклад, у серіалі «*Fleabag*» глядачі стикаються з моральною амбівалентністю головної героїні, яка порушує соціальні норми, але все ж викликає симпатію. Це підкреслює, що добро і зло не завжди можуть бути визначені однозначно. Лексичні засоби, такі як *regret* (жаль), *desire* (бажання), *confession* (зізнання), допомагають створити багатогранний образ, що змушує аудиторію аналізувати мотиви героїв [57].

Постмодерністське медіа, таке як «*Малефісента*» від Disney, перетворює класичні образи лиходіїв у багатовимірні персонажі. У фільмі Малефісенту зображено як героїню та лиходійку одночасно: «*Our kingdom was united not by a hero or a villain but a hero who was a villain.*» Цей лексичний вибір підкреслює розмитість меж між добром і злом, і змушує глядачів переосмислити традиційні судження. Інші сучасні серіали, такі як «*Better Call Saul*» або «*The Wire*», використовують складних персонажів, які маневрують у межах моральних зон. Протагоністи цих історій, такі як Джиммі Макгілл, постають перед етичними дилемами, що змушує глядачів ставити під сумнів, що є добром, а що — злом. Лексеми, як-от *corruption* (корупція), *betrayal* (зрада), *loyalty* (вірність), стають центральними для побудови сюжету, підкреслюючи складність моральних рішень [56].

Англомовний медіа-дискурс активно використовує бінарну опозицію добра і зла для формування суспільної думки і впливу на політичні та соціальні наративи. Через лексичний і стилістичний аналіз можна побачити, як медіа формують і закріплюють ці образи через лексеми, метафори та негативну риторіку. Це не лише висвітлює події, але й впливає на взаємодію аудиторії з новинами, формуючи поляризоване сприйняття добра і зла в сучасному суспільстві.

2.3. Функції бінарної опозиції добра і зла в англійській мові

Бінарна опозиція добра і зла є фундаментальною категорією в англійській мові,

що пронизує всі аспекти культурного, соціального та політичного дискурсу. Вона виконує кілька важливих функцій, допомагаючи структурувати моральні, ідеологічні та культурні питання, а також впливати на сприйняття суспільством подій або явищ. Розглянемо основні функції бінарної опозиції у літературному та медійному.

1. Формування конфлікту

Бінарна опозиція добра і зла є ключовим інструментом для створення конфлікту у літературних і медійних текстах. Конфлікт між цими двома силами часто слугує рушійною силою сюжету, дозволяючи розкрити як зовнішні, так і внутрішні дилеми персонажів. Наприклад, у трагедії Шекспіра «Макбет» внутрішня боротьба Макбета між добром і злом розгортається через постійне моральне напруження, що веде до його падіння.

2. Архетипізація персонажів

Бінарна опозиція використовується для створення архетипів, що дозволяють читачам і глядачам легко ідентифікувати «добрих» і «злих» героїв. У «Франкенштейні» М. Шеллі монстр, спочатку невинний, переходить до зла через суспільне відторгнення та байдужість його творця. Цей приклад демонструє, як зовнішні обставини впливають на моральну еволюцію персонажа.

3. Моральна орієнтація

Бінарна опозиція допомагає орієнтувати читачів і глядачів щодо моральних норм, які автори намагаються передати. У «Втраченому раї» Джона Мілтона боротьба між Богом і Сатаною показує, як зло може здаватися привабливим, але зрештою призводить до руйнування. Лексеми, як-от «*temptation*» і «*fall*», підкреслюють небезпеку, яку несе з собою зло.

4. Маніпуляція емоціями аудиторії в медіа

У сучасному медіа-дискурсі опозиція добра і зла використовується для маніпулювання емоціями глядачів. Наприклад, під час висвітлення протестів або криз, таких як міграційна криза, медіа використовують лексику загрози, описуючи біженців як «загрозу» безпеці або економіці. Фрази на кшталт «*spike in illegal migrants threatens national security*» формують чітку опозицію між «захисниками» національних інтересів та «загрозами», впливаючи на сприйняття аудиторії.

5. Зміцнення колективної ідентичності

Медіа також використовують опозицію добра і зла для зміцнення колективної ідентичності глядачів. Фільми, такі як «*Месники*», показують об'єднання героїв, що борються проти зла, щоб захистити світ. Це сприяє створенню образу колективної єдності та відданості спільним цінностям. Фраза «*We may lose. We may not be able to save the world. But we'll damn well avenge it*» підкреслює цінність самопожертви і спільних зусиль у боротьбі зі злом [22].

Функції бінарної опозиції добра і зла в англійському художньому та медійному дискурсі різноманітні: від створення конфліктів і розвитку персонажів до соціальної критики і маніпуляції емоціями аудиторії. Ця опозиція забезпечує глибоке емоційне та етичне залучення читачів і глядачів, надаючи авторам інструменти для структурування драматичних подій та передачі складних моральних дилем.

2.4. Лексичні засоби вираження бінарної опозиції «Добро» і «Зло»

У літературному і медійному дискурсах вираження бінарної опозиції добра і зла досягається завдяки ретельному добору лексем і граматичних категорій. Одним із найбільш поширених способів підкреслення моральних контрастів є використання лексем, що входять до семантичних полів, пов'язаних із добром та злом. Добро часто асоціюється з поняттями світла, чистоти, чесноти, тоді як зло – із темрявою, насильством і зрадою.

У п'єсі «*Макбет*» В. Шекспіра лексичний вибір чітко розділяє поняття добра і зла: лексеми *light*, *virtue* і *fair* символізують добро, тоді як *darkness*, *foul* і *evil* втілюють зло. Ці лексеми не просто створюють контраст, а підсилюють емоційне напруження твору, наголошуючи на моральних конфліктах персонажів. Так само у «*Втраченому раї*» Дж. Мілтона добро і зло представлені через чітке протиставлення лексем: *Heaven*, *grace*, і *righteousness* уособлюють добрі сили, тоді як *Hell*, *sin*, і *damnation* вказують на зловмисні сили. Це створює не лише релігійний, а й моральний контекст, у якому чітко прослідковується опозиція добра і зла.

Частини мови відіграють важливу роль у формуванні цих моральних образів. Найчастіше добро позначається через іменники та прикметники, що описують

позитивні стани та якості. Іменники на кшталт *virtue* (чеснота), *hero* (герой), *righteousness* (праведність) підкреслюють сталість і незмінність добра, тоді як прикметники *good* (добрий), *pure* (чистий), *innocent* (невинний) додають емоційної оцінки діям і намірам персонажів. Для позначення зла частіше використовуються прикметники та іменники, що передають темні та негативні якості, такі як *evil* (зло), *dark* (темний), *sinister* (зловісний), а також лексеми *villain* (лиходій), *sin* (гріх), *betrayal* (зрада). Такий підхід не лише створює чіткі моральні кордони, але й робить опозицію добра і зла зрозумілою для читача.

Дієслова також відіграють важливу роль у демонстрації динаміки між добром і злом. Дії персонажів, що стають індикаторами їхньої моральної позиції, часто описуються дієсловами на кшталт *save* (рятувати), *help* (допомагати), *fight* (боротися) для вираження добрих намірів і вчинків. Натомість дієслова, такі як *destroy* (знищувати), *betray* (зраджувати), *corrupt* (розбещувати), передають зло і моральний занепад. У «Макбеті», наприклад, дієслово *wade* (пробиратися) підкреслює, як глибоко головний герой занурюється в моральне болото, з якого вже немає повернення.

Частота використання певних лексем також вказує на домінування тих чи інших моральних категорій у тексті. У «Макбеті» особливо часто зустрічаються лексеми, пов'язані з насильством і кров'ю, як-от *blood*, *dagger*, що підкреслює атмосферу трагічності та морального занепаду героїв. У «Добрих предвісниках» Н. Геймана і Т. Пратчетта контраст між добром і злом виражений через лексеми *angelic* (ангельський) і *benevolent* (доброчинний) для Азірафаеля та *demonic* (демонічний) і *sunning* (хитрий) для Кроулі. Іронія та сатиричний стиль авторів також допомагають підважувати усталені поняття добра і зла, підкреслюючи, що ці категорії не завжди можуть бути чітко визначені.

У деяких творах, таких як «Втрачений рай», використання інтертекстуальності та біблійних алюзій додає глибини опозиції добра і зла. Наприклад, лексеми *serpent* (змія) та *fallen* (падший) натякають на біблійні мотиви гріхопадіння та зради. Ці лексеми, маючи однозначно негативну конотацію у біблійному контексті, стають символами зла у творі Мілтона. Водночас у романі «Крадійка книжок» Маркуса

Зузака лексеми, пов'язані зі смертю та руйнуванням (*ashes, monstrosity*), контрастують із лексемами, що символізують життя та надію (*rebirth, compassion*), створюючи складний моральний фон, у якому добро і зло постійно переплітаються.

Таким чином, лексичні та граматичні засоби, що використовуються у літературних та медійних творах, відіграють важливу роль у вираженні та підкресленні опозиції добра і зла. Найчастіше добро описується через іменники та прикметники, що символізують сталість і чистоту, тоді як зло позначається лексемами, що передають темряву, насильство та руйнування. Дієслова ж служать інструментом для відображення дій і трансформацій персонажів, що дозволяє показати, як вони переходять з однієї моральної категорії в іншу.

ВИСНОВКИ ЗА РОЗДІЛОМ 2

У цьому розділі проведено детальний аналіз бінарної опозиції добра і зла в англійському художньому та медійному дискурсах. Бінарна опозиція є фундаментальним елементом, який дозволяє авторам і медіа створювати яскраві моральні конфлікти, підкреслювати внутрішню боротьбу персонажів, а також маніпулювати суспільною думкою. Результати показали, що ця опозиція широко використовується в літературі для створення драматичних сюжетів, а в медіа — для впливу на аудиторію через чітке протиставлення добра і зла.

Лексичні засоби, які використовуються для вираження опозиції, включають іменники, прикметники, дієслова, метафори, а також популярні такі художні засоби, як біблійні алюзії та інтертекстуальні зв'язки. Для позначення добра частіше вживаються іменники та прикметники, що символізують чесноту, світло та чистоту. Наприклад, у творах класичної літератури, таких як «Втрачений рай» Дж. Мілтона, іменники *virtue* (чеснота), *light* (світло) та *grace* (благодать) виступають маркерами позитивних моральних категорій. Ці лексеми вказують на сталість і непорушність добра, а їх поєднання з прикметниками *good* (добрий), *pure* (чистий), *righteous* (праведний) підсилює емоційну оцінку та чітко визначає добрі наміри персонажів. В англійському медійному дискурсі лексеми, пов'язані з добром, часто включають слова *freedom* (свобода) та *justice* (справедливість), що підкреслює ідеологічне

навантаження цих термінів.

З іншого боку, зло зазвичай виражається через прикметники, що підкреслюють негативні якості та дії, такі як *evil* (зло), *dark* (темний), *sinister* (зловісний), а також через іменники *villain* (лиходій), *betrayal* (зрада), *sin* (гріх). У текстах, таких як «Макбет» В. Шекспіра, спостерігається активне використання прикметників, що описують темряву і злі наміри, створюючи контраст із лексемами, що асоціюються з добром. Дієслова, як-от *destroy* (знищувати), *corrupt* (розбещувати), служать інструментом для підкреслення активних дій, пов'язаних із злом.

Аналіз також показав, що в художньому дискурсі іменники використовуються частіше для позначення добра, оскільки вони надають стійкості і постійності поняттям чесноти, світла та праведності. Прикметники є другим за частотою використання засобом і допомагають додати деталізації та емоційного підсилення. Для зла прикметники є найпоширенішими, оскільки вони дозволяють легко передавати емоційний стан та моральну оцінку ситуацій і персонажів. Це особливо помітно в творах, де автори зображують персонажів, таких як Сатана у «Втраченому раї» або монстр у «Франкенштейні», через прикметники, що підкреслюють їхню темну сутність.

У медійному дискурсі, зокрема політичних дебатах або висвітленні конфліктів, переважають прикметники та дієслова для позначення зла, оскільки вони підсилюють риторичу і створюють емоційний вплив на аудиторію. Наприклад, прикметники *tyrannical* (тиранічний), *threatening* (загрозливий) часто використовуються для опису ворожих сил у новинах, підкреслюючи необхідність дій і захисту. Лексеми, що позначають добро, включають *freedom fighters* (борці за свободу) або *defenders* (захисники), які описують героїчні дії і об'єднують аудиторію навколо певних ідеалів. Дієслова, як-от *fight* (боротися) і *defend* (захистити), підсилюють цей наратив, створюючи чітку динаміку між силами добра і зла.

Важливим елементом у літературі та медіа є також використання метафор і біблійних алюзій. Вони служать для створення асоціацій і надання додаткового контексту опозиції добра і зла. Наприклад, у «Добрих предвісниках» Геймана і Пратчетта біблійні алюзії, такі як *serpent* (змія) та *fallen* (падший), надають складності

поняттям добра і зла, демонструючи, що ці категорії можуть бути гнучкими і змінюваними. Метафори, такі як *light* і *darkness*, які використовуються в багатьох текстах, підкреслюють моральні крайнощі, але також дозволяють авторам демонструвати, як персонажі можуть балансувати між цими полюсами.

Отже, аналіз бінарної опозиції добра і зла в англійському художньому та медійному дискурсах показав, що автори і медіа активно використовують різні лексичні засоби для створення моральних образів і конфліктів. Найбільш частотними частинами мови для добра є іменники, що підкреслюють стабільність та моральну правильність, а також прикметники, що додають деталізації. Для зла найчастіше використовуються прикметники та дієслова, що дозволяють передати емоційний стан та динамічність дій. Ці засоби дозволяють авторам і медіа не лише створювати конфлікти, але й залучати читачів і глядачів до моральних роздумів, демонструючи складність і багатовимірність категорій добра і зла

РОЗДІЛ 3. ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИЙ АНАЛІЗ БІНАРНОЇ ОПОЗИЦІЇ «ДОБРА» І «ЗЛА» У НІМЕЦЬКОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ТА МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСАХ

3.1. Лексично-семантичний аналіз бінарної опозиції «Добра» і «Зла» у німецькій літературі

Опозиція «добра» і «зла» є однією з фундаментальних тем у німецькій літературі, яка досліджує глибинні моральні та екзистенційні дилеми людського буття. Через призму цієї протилежності автори передають боротьбу особистості з внутрішніми і зовнішніми силами, які визначають її моральний вибір та шлях. Німецькі класики, такі як Йоганн Вольфганг фон Гете, Фрідріх Шиллер та Герман Гессе, розкривають бінарні категорії «добра» і «зла» через символи, діалоги й конфлікти, що відображають філософську глибину та багатовимірність людських стосунків.

У літературних творах Гете, зокрема в «Фаусті», добро і зло зливаються у складний моральний симбіоз, що кидає виклик традиційним поглядам на моральні категорії. Тут зло постає не як абсолютний антагоніст добра, а як частина єдиної системи, де духовне вдосконалення неможливе без страждання і випробувань. Твори Шиллера, такі як «Розбійники», демонструють конфлікт між людською волею та суспільними нормами, де поняття добра і зла піддаються випробуванню на тлі соціальної несправедливості. Через ці образи автори розкривають психологічні та етичні конфлікти, які спонукають читача замислитися над питанням, що саме визначає людську сутність.

Німецька літературна традиція, особливо романтизм і класика, використовує лексично-семантичні засоби для поглиблення значення категорій добра і зла, показуючи їх взаємозв'язок і взаємозалежність. У цьому підрозділі розглянуто, як класичні німецькі твори оперують лексичними засобами — такими як антоніми, метафори, символи — для створення моральних портретів, де добро і зло переплітаються, відображаючи складність та неоднозначність цих понять у німецькому культурному контексті.

3.1.1. Й. В. фон Гете «Фауст»

У першій частині трагедії «Фауст» Й. В. фон Гете використовує лексичні та граматичні засоби для вираження бінарної опозиції добра і зла, підкреслюючи моральні дилеми та конфлікти персонажів. Бінарна опозиція простежується у взаємодії Бога та Мефістофеля, а також у боротьбі Фауста між духовним розвитком і спокусою. Лексичні засоби, що використовуються в трагедії, формують глибокий емоційний та семантичний контекст, який дозволяє читачеві відчутти напруження між цими силами.

У Пролозі на небі Гете будує чіткий лексичний контраст між Богом і Мефістофелем. Бог, що виступає носієм добра, використовує лексеми, пов'язані з істинністю і світлом. Наприклад, у фразі:

«Ein guter Mensch in seinem dunklen Drange / ist sich des rechten Weges wohl bewusst» [34, с. 329] слово *rechter* (правильний) вказує на позитивний моральний шлях, який має обрати Фауст. Цей прикметник, що підкреслює правильність і чесноту, виступає маркером добра, яке асоціюється з Богом. Натомість лексичний вибір Мефістофеля акцентує зло і руйнування. Наприклад, його слова:

«Ich bin der Geist, der stets verneint!» [34, с. 135] використовують дієслово *verneinen* (заперечувати), що створює образ сили, спрямованої на деструкцію. Це дієслово стає лексичним маркером зла, яке уособлює Мефістофель, і підкреслює його негативний вплив на героїв.

Гретхен, як символ добра і невинності, представлена через лексеми, пов'язані з чистотою і світлом. Її образ контрастує з темрявою і гріхом, в які її залучає Фауст під впливом Мефістофеля. Наприклад, у фразі

«Dein bin ich, Vater! Rette mich!» [34, с. 398] лексема *Vater* (Батько) вказує на зв'язок з Богом і добро, тоді як дієслово *retten* (рятувати) акцентує на пошуку порятунку. Такі лексичні засоби не лише символізують її прагнення до чистоти, а й підкреслюють можливість спокути, що є протилежністю до зла, яке уособлює Мефістофель.

Лексичний аналіз також виявляє, що для вираження зла Гете активно використовує лексеми, пов'язані з темрявою та запереченням, як-от *dunkel* (темний),

verneinen (заперечувати), що створює образ сили, спрямованої на руйнування. Дієслова та прикметники часто виступають маркерами активних дій і негативних якостей, що підкреслюють темряву і небезпеку. З іншого боку, добро в трагедії найчастіше виражається через іменники, як-от *Licht* (світло), *Gnade* (благодать), що надає стійкості і стабільності поняттям чесноти та духовного піднесення. Іменники слугують символами постійності і праведності, тоді як прикметники і дієслова у випадку з добром часто додають оцінки або описують позитивні дії.

Отже, лексичний і лінгвістичний аналіз «Фауста» показує, що Гете свідомо використовує лексичні і граматичні засоби для створення контрасту між добром і злом. Іменники і прикметники для вираження добра створюють у читача образи постійності і світла, тоді як для зла використовуються дієслова і прикметники, що підкреслюють активність і деструктивність. Це дозволяє автору не лише показати моральні дилеми героїв, але й залучити читача до рефлексії над тим, як особисті вибори можуть впливати на шлях персонажів.

3.1.2. Фр. Шиллер «Розбійники»

У драмі «Розбійники» Фр. Шиллер досліджує бінарну опозицію добра і зла через конфлікт між двома братами — Францем і Карлом Моорами. За допомогою лексичних і граматичних засобів автор створює контраст між їхніми моральними позиціями, підкреслюючи складність і багатогранність людської природи. Лексичний аналіз показує, як Шиллер використовує лексеми, пов'язані з мораллю, релігією та соціальними цінностями, для вираження складного морального протистояння між братами.

Франц Мур уособлює раціоналізоване зло, що виражається через лексеми, які заперечують традиційні моральні категорії. У його першому монолозі лексеми, як-от *Ehrlicher Name* (чесне ім'я) і *Wahrhaftig* (щирий), подаються у саркастичному контексті, що підкреслює його цинізм і зневагу до моральних принципів. Цей лексичний вибір показує, як Франц сприймає мораль як інструмент маніпуляції, що використовується для досягнення егоїстичних цілей:

«Ehrlicher Name! – Wahrhaftig, eine reichhaltige Münze, mit der sich meisterlich

schachern lässt» [51 с. 19].

Тут лексема *Münze* (монета) виступає символом раціоналізованого підходу Франца, який цінує тільки матеріальні вигоди. Франц також активно використовує лексеми, що знецінюють релігійні цінності, і це підкреслює його заперечення будь-якої духовної чи моральної вищості. Його скептичне ставлення до релігії виражається у фразі:

«Der Mensch entstehet aus Morast, und wadet eine Weile im Morast...» [51 с. 109].

Тут лексеми *Morast* (болото) і *waten* (блукати) створюють образ безцільного і тимчасового існування людини, що протиставляється релігійним ідеалам вічного життя та духовного зростання. Лексичний вибір Франца підкреслює його негативне ставлення до концептів, що асоціюються з духовністю і моральністю.

Карл, у свою чергу, представлений як складніша фігура у бінарній опозиції. Спочатку його лексичний вибір виражає прагнення до справедливості та боротьби за правду. Наприклад, у фразі:

«Den Thron der Tyrannen will ich umstürzen, und die Rechte der Unterdrückten erzwingen» [51 с. 149] використані лексеми *Thron* (трон) і *Rechte* (права), що підкреслюють його революційні ідеали. Прикметники та іменники у словах Карла часто слугують маркерами позитивних моральних категорій, таких як *Gerechtigkeit* (справедливість) та *Ehre* (честь). Однак з часом його дії та вибір лексем змінюються, що показує його моральну деградацію. Дієслова, які використовує Карл, як-от *umstürzen* (повалити) та *erzwingen* (нав'язати), підкреслюють насильницький характер його боротьби. Це показує, як його прагнення до справедливості трансформується у насильство і руйнування, що веде до морального падіння героя.

Таким чином, Шиллер використовує лексичні та граматичні засоби для створення контрасту між двома братами. Лексичний вибір Франца, орієнтований на матеріалізм і заперечення моральних і духовних цінностей, формує образ раціоналізованого зла, яке зневажає традиційні норми. Дії Карла, що спочатку виражаються через лексеми, пов'язані з ідеалами справедливості, поступово стають маркерами насильства і анархії, що підкреслює його моральне падіння.

Аналіз показує, що Шиллер використовує іменники та прикметники для

позначення добра і позитивних категорій, тоді як зло переважно виражається через дієслова і прикметники, що підкреслюють активні руйнівні дії та егоїстичні наміри. Це дозволяє створити чіткий контраст між персонажами і їхніми моральними позиціями, підкреслюючи, як зло може маскуватися під благородні цілі або раціональність.

3.1.3. Г. Келлер «Зелений Генріх»

У романі «Зелений Генріх» Г. Келлер досліджує бінарну опозицію добра і зла через духовні й моральні пошуки головного героя. Лексичні та граматичні засоби, що використовуються у творі, створюють контраст між прагненнями Генріха до духовного розвитку і матеріальними спокусами, з якими він стикається, підкреслюючи складність його внутрішньої боротьби.

На початку роману лексичний вибір Келлера підкреслює позитивні амбіції Генріха. Лексеми, пов'язані з мистецтвом і природою, такі як *Harmonie* (гармонія) та *Seele* (душа), стають маркерами добра, яке символізує духовну чистоту і пошук істини.

Однак, лексичний вибір змінюється, коли Генріх починає піддаватися матеріальним спокусам. Дієслова, як-от *scheitern* (зазнати невдачі) та *verfallen* (піддатися), стають символами його морального падіння. Наприклад, коли Генріх не може досягти своїх мистецьких цілей і повертається додому, використання лексем, як-от *Schuld* (провина) та *Verlust* (втрата), підкреслює його внутрішню боротьбу і емоційний розлад. Це лексичне поле розкриває контраст між його початковими намірами і подальшими наслідками його вибору.

У першій версії роману, де Генріх не встигає побачити свою матір перед її смертю, лексичний вибір підсилює трагічність ситуації. Лексеми, пов'язані з втратою і смертю, як-от *Trauer* (сум) і *Niederlage* (поразка), створюють атмосферу безвиході та підкреслюють моральне падіння героя. Дієслова, що описують його дії, як-от *verlassen* (залишити) та *versagen* (провалитися), показують, як Генріх віддаляється від своїх духовних і моральних цінностей, що призводить до його краху.

Друга версія роману, написана пізніше, демонструє зміни у лексичному виборі, які відображають трансформацію поглядів Келлера. У сцені, де Генріх отримує

прощення від своєї матері, лексеми, пов'язані з відновленням і спокутою, такі як *Vergebung* (прощення) та *Wiedergeburt* (відродження), підкреслюють можливість відновлення духовного балансу. Іменники та прикметники, що асоціюються з гармонією та добром, наприклад, *Frieden* (мир) та *rein* (чистий), створюють атмосферу надії і відновлення, що відрізняє цю версію від попередньої.

Таким чином, лексичний і лінгвістичний аналіз «Зеленого Генріха» показує, як Келлер використовує мовні засоби для створення контрасту між добром і злом. Іменники і прикметники для вираження добра підкреслюють сталість та чистоту духовних прагнень, тоді як дієслова і прикметники, що позначають зло, акцентують на спокусах і моральному падінні героя.

3.2. Лексико-семантичний аналіз бінарної опозиції «Добра» і «Зла» в німецькомовному медійному дискурсі

Бінарна опозиція «добра і зла» у німецькому медійному дискурсі є важливим інструментом для формування наративів, які допомагають створювати чіткі та емоційно насичені уявлення про соціальні, політичні та культурні події. Лексичні та граматичні засоби, що використовуються в медіа, активно сприяють структуризації дискурсу, дозволяючи впливати на аудиторію та формувати її моральні оцінки. Ця опозиція особливо помітна у висвітленні політичних та військових подій, а також соціальних питань, де добро і зло стають інструментами, що визначають моральні ідеали та цінності.

У політичному дискурсі німецькі медіа активно використовують лексичні засоби для створення чіткого контрасту між добром і злом. Наприклад, у висвітленні кризи біженців і дебатів щодо міграційної політики лексеми, такі як *Menschlichkeit* (гуманність), *Freiheit* (свобода), і *Gerechtigkeit* (справедливість), часто вживаються для опису тих, хто підтримує відкриті кордони. Ці іменники виступають маркерами добра і формують позитивне враження про цих політичних акторів. Водночас лексеми, як-от *Bedrohung* (загроза), *Chaos* (хаос), і *Krise* (криза), застосовуються для опису опонентів, що створює негативний образ і підкреслює їх як джерело проблем.

У політичних конфліктах між різними партіями можна побачити, як медіа

використовують дієслова і прикметники для створення емоційного впливу та морального контрасту. Наприклад, дієслова, такі як *verteidigen* (захищати) і *retten* (рятувати), використовуються для опису дій політичних лідерів, що виступають за консервативні цінності або захист національних інтересів. Вони створюють образ захисників, що асоціюються з добром. Натомість дієслова, як-от *angreifen* (атакувати) і *zerstören* (руйнувати), використовуються для опису дій опонентів або зовнішніх загроз, що підсилює їхнє асоціювання зі злом.

Дослідження висвітлення міжнародних конфліктів, наприклад, війни в Україні та дезінформаційних кампаній, організованих Росією, показує, як медіа активно використовують бінарну опозицію добра і зла для створення чіткого морального розподілу. Німецька радіостанція та телеканал *Deutsche Welle* часто описують агресора (Росію) через лексеми, як-от *Aggressor* (агресор) і *Diktator* (диктатор), що створює негативний образ і підкреслює зло. Натомість лексеми *Verteidiger* (захисник) та *Freiheitskämpfer* (борець за свободу) вживаються для опису української сторони, формуючи позитивний образ і чітко окреслюючи добро. Використання прикметників, таких як *gerecht* (справедливий) для опису дій захисників і *brutal* (жорстокий) для дій агресорів, підсилює цей моральний контраст [29, 30].

Соціальні питання також висвітлюються через бінарну опозицію добра і зла, що виявляється через лексичний вибір у висвітленні кліматичних протестів. Наприклад, у контексті кліматичних протестів рух *Fridays for Future* часто описується через лексеми *Kampf* (боротьба), *Zukunft* (майбутнє) та *Überleben* (виживання), які асоціюються з позитивними ідеалами і створюють образ героїчних борців за планету. Водночас лексеми, як-от *Ignoranz* (ігнорування) та *Widerstand* (опір), використовуються для опису тих, хто протистоїть екологічним реформам, створюючи негативний образ і вказуючи на зло.

Релігійні питання також часто висвітлюються через бінарну опозицію добра і зла, що виражається через моральні та релігійні аргументи. У дебатах щодо етичних питань, таких як аборти чи евтаназія, медіа використовують лексеми *Leben* (життя) і *Heiligkeit* (святість) для опису традиційних релігійних цінностей, що створює образ

добра. Ті, хто виступає за ліберальні реформи, описуються через лексеми, як-от *Gefahr* (загроза) або *Verfall* (занепад), що підсилює негативне сприйняття їх позицій.

Таким чином, лексичний і лінгвістичний аналіз показує, що бінарна опозиція добра і зла є ключовим елементом у німецькому медійному дискурсі. Лексичні засоби, як-от іменники, дієслова і прикметники, формують чіткі моральні оцінки та сприяють поляризації аудиторії. Медіа використовують ці засоби для створення емоційно насичених наративів, які допомагають структурувати складні соціальні, політичні та культурні питання, спрощуючи їх сприйняття та надаючи їм моральну оцінку.

3.3. Порівняльний аналіз бінарної опозиції «Добра» і «Зла» в англійському та німецькому художніх дискурсах

Бінарна опозиція «добра» і «зла» є центральним мотивом у класичних творах європейської літератури. На прикладі п'єси Шекспіра «Макбет» і трагедії Гете «Фауст» можна простежити, як англійська та німецька літературні традиції інтерпретують цю опозицію, підкреслюючи моральні дилеми та внутрішню боротьбу персонажів. Хоча обидва твори зображають подібні теми, такі як протистояння між добром і злом та моральну деградацію, вони роблять це з різними акцентами, що відображає культурні та філософські відмінності літературних традицій Англії та Німеччини.

У «Макбеті» Шекспіра зло має чітку внутрішню природу, яка поступово поглинає головного героя. На початку п'єси Макбет зображений як доблесний воїн, але під впливом пророцтва трьох відьом і власних амбіцій він починає втрачати моральний орієнтир. Лексема *foul* (нечестивий) і її протиставлення з *fair* (чесний) у фразі «Fair is foul, and foul is fair» [55, с. 62] стають символами змішання добра і зла у світі Макбета, підкреслюючи неминучість морального падіння героя. З іншого боку, у «Фаусті» Гете центральна боротьба добра і зла розгортається через прагнення Фауста до знань. Лексеми, що асоціюються зі знанням і духовністю, такі як *Wissen* (знання) та *Erkenntnis* (пізнання), стають основою його шляху, проте угода з Мефістофелем призводить до моральних дилем і катастрофічних наслідків. На відміну від Макбета, який свідомо вибирає зло, Фауст прагне вищого сенсу життя, але піддається спокусі.

Спокуса є ключовою темою обох творів, яка веде героїв до морального падіння. У «Макбеті» Макбет свідомо обирає шлях зла, вбиваючи короля Дункана заради влади. Його репліка:

«*Stars, hide your fires; / Let not light see my black and deep desires*» [55, с. 96]

показує, як він приховує свої темні наміри, використовуючи лексему *black* для підкреслення зла. У «Фаусті» Гете спокуса представлена через прагнення до знань і насолоди. Символіка добра і зла у творах також має різні акценти. У «Макбеті» символом зла є кров, яка уособлює вбивство та моральний занепад. Макбет використовує метафору крові як ознаку свого гріха. Водночас у «Фаусті» символіка пов'язана з духовними пошуками. Мефістофель, як уособлення зла, каже:

«*Ich bin der Geist, der stets verneint!*» [34, с. 135] символізуючи руйнівну силу, яка не створює, а лише знищує. Гретхен, навпаки, уособлює добро і стає жертвою зла, що втілюється через її страждання.

Наслідки морального вибору героїв є вирішальними для їхнього падіння. Макбет, обравши зло, втрачає все і гине, тоді як Фауст має можливість на спокуту. В останніх сценах він намагається врятувати Гретхен, але марно. Проте, на відміну від Макбета, Фауст все ж таки зберігає шанс на моральне очищення, хоч і запізно. Ця різниця підкреслює різні підходи: у Шекспіра зло є руйнівною силою, яка знищує, а у Гете — це елемент моральної боротьби, що може привести до духовного зростання.

Порівняння бінарної опозиції добра і зла у творах Джона Мілтона «Втрачений рай» та Фрідріха Шиллера «Розбійники» демонструє різні підходи до зображення моральних та філософських конфліктів. Обидва автори досліджують боротьбу між добром і злом, але використовують різні літературні та філософські прийоми для розкриття тем свободи вибору та моральної відповідальності.

Образ Сатани у «Втраченому раї» Мілтона та Франца Мура у «Розбійниках» Шиллера є уособленнями зла, але їхні мотиви різняться. Сатана повстає проти Бога через гординю та прагнення автономії, і його відома фраза «*Better to reign in Hell, than serve in Heaven*» [45, с. 32] підкреслює його бажання влади будь-якою ціною. Лексеми *reign* (панувати) та *Hell* (пекло) символізують владу і руйнування, асоціюючи його образ із чітким злом. Франц Мур, у свою чергу, демонструє раціоналізоване зло через

заперечення моральних цінностей. Його монолог «*Ehrlicher Name! – Wahrhaftig, eine reichhaltige Münze...*» [51, с. 56-57] демонструє цинізм, коли він використовує лексеми, як-от *Münze* (монета), для перетворення моралі на інструмент для маніпуляції, підкреслюючи його відмову від моральних і релігійних норм.

Образ Бога у «Втраченому раї» представляє абсолютне добро і справедливість. Він дарує людям свободу вибору, демонструючи, що добро і зло — це результат свідомого вибору людини. Лексеми, як-от *frei* (вільний), підкреслюють важливість вільної волі у творі Мілтона. Карл Мур у «Розбійниках» також починає як уособлення благородства, але його прагнення до справедливості переходить у насильство. Лексема *Mörder* (вбивця) у його фразі «*Ich bin ein Mörder, ein Mörder aus Eitelkeit*» [51, с. 22]. показує його самосвідомість і моральне падіння, що робить його образ складним у контексті опозиції добра і зла.

Обидва твори демонструють складність протистояння добра і зла через моральні вибори героїв. Вільна воля є центральною темою і в «Втраченому раї», і в «Розбійниках». Сатана робить вибір на користь повстання, тоді як Карл і Франц Мури слідують своїм амбіціям, що веде до їхнього занепаду. У цих творах зло часто маскується під благородні або раціональні мотиви. Сатана виправдовує свої дії прагненням до свободи, а Франц використовує мораль як інструмент для досягнення особистих цілей.

Попри схожість у використанні бінарної опозиції, підходи Мілтона і Шиллера різняться. У «Втраченому раї» Мілтон підкреслює абсолютність Бога та Його остаточну перемогу над злом. Навіть падіння Адама і Єви є частиною Божого плану, що веде до спасіння. У «Розбійниках» Шиллера добро і зло менш однозначні: Карл і Франц представляють різні аспекти людської природи — раціональне зло і благородні ідеали, що призводять до деструкції. Жоден із героїв не досягає успіху, що підкреслює трагічність їхніх виборів.

Таким чином, порівняння «Втраченого раю» та «Розбійників» демонструє різні підходи до концепцій добра і зла. Мілтон зосереджується на божественній справедливості та перемозі добра, тоді як Шиллер досліджує складність людської природи, де добро і зло переплітаються, і жоден герой не є однозначним. Це

підкреслює, як концепції добра і зла можуть бути адаптовані до різних контекстів і літературних традицій.

Порівняння бінарної опозиції добра і зла у «Франкенштейні» М. Шеллі та «Зеленому Генріху» Г. Келлера дозволяє побачити, як літературні персонажі стикаються з моральними дилемами, амбіціями та відповідальністю за наслідки своїх рішень. Обидва твори розкривають, як прагнення досягти високих цілей можуть призводити до морального падіння.

У «Франкенштейні» Віктор Франкенштейн прагне досягти наукового прориву, але його амбіції призводять до катастрофи, коли він нехтує моральними аспектами свого проєкту. Лексеми, як-от *life* (життя) та *body* (тіло), спочатку символізують його наукові прагнення. Проте з часом, коли його монстр стає уособленням зла, лексичний вибір змінюється. Наприклад, фраза «*You are my creator, but I am your master;—obey!*» демонструє трансформацію монстра, який, відкинувши своє початкове прагнення до добра, перетворюється на зловісну силу через відторгнення Віктора.

У «Зеленому Генріху» Генріх теж прагне досягти високих цілей через мистецтво. Його пошук гармонії, спочатку зображений через лексеми *Kunst* (мистецтво) та *Harmonie* (гармонія), з часом натрапляє на реалії матеріального світу, що приводить до його морального падіння. Амбіції Генріха, спочатку благородні, поступово піддаються спокусам, що виражається у зміні лексичного поля — від духовного до матеріального.

В обох творах бінарна опозиція добра і зла проявляється через відповідальність героїв за свої дії. У «Франкенштейні» Віктор не бере на себе відповідальності за створення монстра, що стає причиною трагедій. Лексеми *creator* (творець) та *master* (господар) підкреслюють конфлікт між творцем і його творінням, яке, не отримавши підтримки, перетворюється на зло. Генріх також стикається з наслідками своїх рішень, коли його невдача у мистецтві та пошук гармонії приводять до трагедії в особистому житті. У ранній версії роману його моральне падіння вказує на те, як невдача у творчості стає причиною катастрофи, тоді як пізніша версія дає йому можливість на спокуту.

Монстр Франкенштейна спочатку прагне до добра, але суспільне відторгнення призводить до його трансформації на зло. Його фраза «I am malicious because I am miserable» вказує на те, що суспільство створює зло через ізоляцію і відчуження. У «Зеленому Генріху» Генріх також стикається з ізоляцією, але в іншому аспекті — він втрачає гармонію через свої внутрішні конфлікти, а не через відторгнення суспільства.

Бінарна опозиція добра і зла в обох творах є динамічною і змінюється залежно від обставин. У «Франкенштейні» монстр, попри свою жорстокість, усвідомлює, що його злість є наслідком відторгнення: «*I shall die, and what I now feel be no longer felt*» [45, с. 162] Це вказує на те, що він розуміє свої помилки, але не має можливості на спокуту. У пізнішій версії «Зеленого Генріха» Генріх отримує шанс на спокуту та прощення, що демонструє, що навіть після морального падіння можливо відновлення.

Таким чином, «Франкенштейн» і «Зелений Генріх» розкривають складну бінарну опозицію добра і зла через призму амбіцій, моральних виборів та ізоляції. Обидва твори ставлять під сумнів традиційне розуміння добра і зла, показуючи, як ці категорії можуть змішуватися і змінюватися під впливом зовнішніх обставин та внутрішніх конфліктів героїв.

3.4. Порівняльний аналіз бінарної опозиції «Добра» і «Зла» в англійському та німецькому медійних дискурсах

У німецькомовному та англійськомовному медійному дискурсах бінарна опозиція добра і зла широко використовується для висвітлення політичних та соціальних конфліктів. У випадку висвітлення війни в Україні обидва дискурси часто зображують Україну як захисника демократичних цінностей (втілення добра), тоді як Росія представлена як агресор (втілення зла). Така поляризація підкреслюється через риторику, що використовує лексеми, як-от *freedom* (свобода), *tyranny* (тиранія) та *defender* (захисник) для позитивних сторін, і *aggressor* (агресор) для негативних.

У німецьких медіа, наприклад, у висвітленні Deutsche Welle, можна побачити аналогічну поляризацію. Лексеми, як-от *Bedrohung* (загроза) та *Krise* (криза), підкреслюють негативне сприйняття Росії, тоді як слова *Verteidiger* (захисник) і *Demokratie* (демократія) створюють позитивний образ України. Лексико-семантичний

аналіз показує, що сучасний англомовний медіа-дискурс частіше акцентує увагу на лексичних одиницях, що позначають «зло», ніж «добро» (763 одиниці проти 411). Це вказує на домінування негативних тем у медійному полі, особливо в контексті політичних конфліктів.

В англомовних медіа, особливо в США та Великобританії, бінарна опозиція добра і зла часто використовується для створення чіткого поділу між політичними партіями або кандидатами. Лексеми, як-от *hero* (герой) та *villain* (лиходій), формують контраст між різними політичними акторами. Німецькі медіа також застосовують цю опозицію у внутрішній політиці, наприклад, у контексті міграційної кризи. Ті, хто підтримує відкриті кордони, описуються через лексеми *Menschlichkeit* (гуманність) та *Freiheit* (свобода), тоді як опоненти можуть бути змальовані як *Gefahr* (загроза) для суспільства.

Спільним для обох дискурсів є використання бінарної опозиції у висвітленні соціальних питань. В англомовних медіа питання кліматичних протестів чи абортів часто описуються через лексеми, як-от *justice* (справедливість) для позитивних сторін і *obstacle* (перешкода) для негативних. У німецькомовному дискурсі підтримка прав мігрантів або боротьба за кліматичні реформи також подається через наративи боротьби за *Gerechtigkeit* (справедливість) і *Überleben* (виживання). Лексеми, як-от *Verrat* (зрада), використовуються для підсилення контрасту між позитивними та негативними позиціями, коли йдеться про економічні інтереси, що загрожують довкіллю.

Культурні відмінності також впливають на конструювання добра і зла в медійному дискурсі. В англійській мові лексеми, що позначають добро і зло, часто мають прагматичний характер і відображають соціально-орієнтовані контексти, тоді як у німецькій мові вони більше пов'язані з філософськими та релігійними концепціями. Наприклад, лексеми *Sünde* (гріх) та *Erlösung* (спасіння) у німецьких медіа частіше використовуються у висвітленні релігійних або етичних питань.

В обох медійних середовищах, особливо на онлайн-платформах, опозиція добра і зла проявляється у коментарях під статтями, що поляризують аудиторію. В англомовному медіа такий «токсичний ефект» посилюється агресивними

коментарями, що знижують довіру до медіа. У німецькомовному дискурсі також спостерігається схожа тенденція: дискусії навколо політики або релігії часто стають ареною для агресивних дебатів, що підсилює негативне сприйняття теми.

Таким чином, англomовні та німецькомовні медіа використовують схожі механізми побудови наративів на основі бінарної опозиції добра і зла, але культурні контексти впливають на їх інтерпретацію. Обидва дискурси сприяють поляризації суспільства, створюючи чіткі моральні оцінки, однак ці оцінки відображають особливості кожного регіону та його політичні реалії.

ВИСНОВКИ ЗА РОЗДІЛОМ 3

Аналіз бінарної опозиції добра і зла у розділі показує, що вона є фундаментальним елементом як у літературному, так і в медійному дискурсах, зокрема в англomовних і німецькомовних контекстах. Вона виконує ключову роль у створенні моральних наративів, що впливають на їхніх внутрішніх конфліктів. Наприклад, у «Фаусті» бінарна опозиція відображається через прагнення Фауста до знань, що, попри його благородні наміри, веде до його морального занепаду під впливом Мефістофеля. У «Розбійниках» конфлікт між братами Францом і Карлом Мурами демонструє, як раціоналізоване зло та прагнення до справедливості можуть перерости у деструкцію.

Англійська література, зокрема твори «Макбет» В. Шекспіра та «Втрачений рай» Дж. Мілтона, також використовує опозицію добра і зла для зображення моральних виборів і їхніх наслідків. У «Макбеті» зло поступово поглинає героя через його жадобу влади, тоді як у «Втраченому раї» зло представлено у вигляді Сатани, що прагне зруйнувати Божий порядок через гординю та жадобу влади.

Медіа-дискурси також активно використовують бінарну опозицію для структурування наративів, особливо у висвітленні політичних конфліктів. У німецькомовних та англomовних медіа, зокрема у випадку висвітлення війни в Україні, Україна часто зображується як захисник демократичних цінностей, а Росія — як агресор. Лексеми, що асоціюються з добром (наприклад, *freedom, defender*) та злом (*tyranny, aggressor*), чітко структурують ці наративи.

Лексичний аналіз показав, що у медіа-дискурсі англійської мови домінують негативні лексичні одиниці, що вказує на акцент на злі. У німецькомовному дискурсі лексеми, пов'язані з філософськими та релігійними категоріями, допомагають формувати моральні оцінки, часто створюючи емоційно насичені наративи.

Таким чином, бінарна опозиція добра і зла є потужним інструментом у літературному та медійному дискурсах обох мовних культур. Вона допомагає структурувати моральні, соціальні та політичні питання, впливаючи на сприйняття аудиторією подій та явищ і створюючи емоційно насичені та поляризовані наративи. Культурні відмінності між німецьким і англійським дискурсами також впливають на характер та інтерпретацію цієї опозиції, відображаючи різні підходи до конструювання добра і зла.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У ході роботи було детально досліджено бінарну опозицію добра і зла в англійському та німецькому дискурсах. Перший розділ охоплює теоретичні аспекти цього поняття, його розвиток у лінгвістиці та культурології, тоді як другий і третій розділи зосереджені на аналізі цієї опозиції в англійському та німецькомовному художньому і медійному дискурсах. Особлива увага приділена англійській мові, де опозиція добра і зла виконує ключову роль у створенні моральних конфліктів і структуризації соціальних та культурних наративів.

Аналіз показав, що в англійській мові для вираження добра і зла використовуються різні лексичні одиниці, зокрема іменники, прикметники, дієслова та метафоричні конструкції. Лексичний вибір залежить від контексту, в якому представлено опозицію, — літературний чи медійний дискурс.

Іменники є основними лексемами, які використовуються для вираження концепту добра в англійській мові, оскільки вони забезпечують сталість і стійкість цих понять. Наприклад, у художніх творах використовуються такі лексеми, як *virtue* (чеснота), *light* (світло), *freedom* (свобода), *grace* (благодать). Ці слова мають позитивну конотацію і часто асоціюються з духовними, моральними ідеалами, що підкреслюють стійкість та постійність добра як категорії.

Для вираження зла частіше використовуються іменники, які акцентують на руйнівних силах або моральних недоліках, наприклад, *sin* (гріх), *betrayal* (зрада), *darkness* (темрява), *villain* (лиходій). У класичній літературі, як-от у «Втрачений рай» Дж. Мілтона, такі іменники допомагають створити образ Сатани як уособлення абсолютного зла, підкреслюючи його роль у руйнуванні морального порядку.

Прикметники відіграють значну роль у вираженні бінарної опозиції в англійському дискурсі, оскільки вони дозволяють деталізувати та акцентувати певні характеристики добра і зла. Для добра прикметники, як-от *good* (добрий), *pure* (чистий), *righteous* (праведний), *virtuous* (чеснотливий), служать для підсилення позитивної оцінки і створення образу праведності.

Прикметники, що асоціюються зі злом, акцентують на негативних аспектах і

часто мають емоційне забарвлення. Лексеми, як-от *evil* (злий), *dark* (темний), *sinister* (зловісний), *malicious* (злонамірений), підкреслюють негативну природу дій і характеристик персонажів. У «Макбеті» Шекспіра такі прикметники допомагають показати поступове занурення Макбета у темряву і моральне падіння.

Дієслова також відіграють важливу роль у вираженні добра і зла, особливо в медійному дискурсі. Вони додають динамічності та емоційного впливу на сприйняття подій. У контексті добра використовуються такі дієслова, як *fight* (боротися), *defend* (захищати), *save* (рятувати), що підкреслюють активну позицію сторони, яка намагається відстоювати моральні цінності та свободи.

З іншого боку, для позначення зла використовуються дієслова, що асоціюються з руйнуванням і загрозою, наприклад, *destroy* (знищувати), *corrupt* (розбещувати), *attack* (атакувати). У медійному дискурсі такі дієслова допомагають створити враження небезпеки та необхідності активної боротьби зі злом.

Метафори, такі як *light* (світло) і *darkness* (темрява), активно використовуються в англійському художньому дискурсі для зображення добра і зла. Наприклад, у творах, таких як «Втраченому раї», світло і темрява функціонують як символи моральних крайнощів, що допомагають читачеві зрозуміти духовний стан персонажів і їхню боротьбу. Ці метафори також часто поєднуються з іншими образами, такими як *fire* (вогонь) або *shadow* (тінь), щоб підсилити контраст і передати інтенсивність конфлікту між силами добра і зла.

Використання біблійних алюзій, як-от *serpent* (змія) та *fallen* (падший), додає додаткового символічного рівня до бінарної опозиції, підкреслюючи її глибокі культурні та релігійні корені. Це дозволяє авторам створювати складні моральні дилеми, що виявляють гнучкість категорій добра і зла.

Аналіз англійського медійного дискурсу показав, що опозиція добра і зла активно використовується для висвітлення політичних конфліктів та соціальних питань. Поляризація через використання бінарних категорій допомагає медіа створювати емоційно насичені наративи, які впливають на аудиторію.

Іменники, як-от *freedom* (свобода), *justice* (справедливість), *hero* (герой), слугують інструментом для підкреслення позитивних аспектів та об'єднання

аудиторії навколо моральних ідеалів. Вони створюють образ сторони, що захищає добро. Іменники, що асоціюються зі злом, як-от *tyranny* (тиранія), *aggressor* (агресор), *enemy* (ворог), допомагають медіа формувати негативне сприйняття і чітко розмежовувати конфліктуючі сторони.

Прикметники, як-от *threatening* (загрозливий), *tyrannical* (тиранічний), часто використовуються для опису негативних дій або персонажів, підсилюючи відчуття небезпеки. Це сприяє створенню чіткої картини ворога, який протиставляється добрим силам. Дієслова, як-от *fight* (боротися), *defend* (захищати), *stand up* (підніматися), підкреслюють активність і рішучість сторони добра, що бореться проти зла. Водночас дієслова *attack* (атакувати), *invade* (вторгатися), *oppress* (пригнічувати) створюють образ зла як агресивної сили, що потребує протидії.

Бінарна опозиція добра і зла в англomовному художньому та медійному дискурсах є потужним інструментом лексичного і лінгвістичного впливу. Найчастіше використовуються іменники для вираження стійкості концепцій добра, тоді як злу надається динаміка і загроза через прикметники та дієслова. Це дозволяє не лише створювати моральні конфлікти, але й ефективно впливати на сприйняття аудиторії, формуючи її моральні й емоційні оцінки подій та явищ.

Культурні і соціальні контексти, відображені через лексичні засоби, демонструють глибоке укорінення опозиції добра і зла в англійській мові та її ключову роль у створенні поляризованих наративів як у літературі, так і в медіа.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ БІБЛІОГРАФІЧНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Бабайчук, О. М. Основи лінгвістичного аналізу. Київ: Вища школа, 2018. 320 с.
2. Бойко, Л. О. «Філософське осмислення концептів “добра” і “зла” в українській літературі». Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Філософія», 2019, №11. с. 102-110.
3. Васильєв, С. А. Лексична семантика: теорія і практика. Київ: Наукова думка, 2020. 256 с.
4. Галкіна-Федорук, Є. М. Антонімія в системі мови. Київ: Либідь, 2019. 290 с.
5. Декарт, Р. Медитації про першу філософію. *Sententiae*, 2009. №1. С. 158-229.
6. Журавель, П. С. Когнітивні підходи до лексико-семантичного аналізу мови. Київ: Наукова думка, 2020. 256 с.
7. Загнітко, А. П. Теоретична граматика сучасної української мови: Морфологія і синтаксис. Донецьк: ДонНУ, 2018. 384 с.
8. Зубрицька, М. А. Мова і культура: лінгвокультурологічні студії. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2015. 514 с.
9. Клименко, Н. Ф. Лінгвістичні основи когнітивної семантики. Харків: ХНУ, 2021. 308 с.
10. Корж, О. А. Філософія мови: категорії добра і зла в контексті лексики. Київ: Видавництво «Софія», 2018. 234 с.
11. Кочерган, М. П. Вступ до мовознавства. Київ: Видавничий центр «Академія», 2013. 487 с.
12. Кравець, О. В. «Добро і зло як соціальні та моральні категорії: мовний аналіз». Український соціолінгвістичний журнал, 2021, №4, с. 53-62.
13. Ніцше, Фрідріх. Народження трагедії. Невчасні міркування I–IV. Львів: Астролябія, 2022. 624 с.
14. Олійник, Т. В. Лексика етики і моралі в українській мові. Харків: Харківський нац. ун-т, 2021. 290 с.
15. Паламар, Л. І. Семантика і прагматика лексичних одиниць. Львів: Світ, 2020. 280 с.

16. Платон. Держава. Пер. з давньогр. Д. Коваль. Київ: Основи, 2000. 583 с.
17. Селіванова, О. О. Сучасна лінгвістика: напрями і проблеми. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2020. 528 с.
18. Шевченко, І. С., Крісанова, Т. Мультисеміотичні патерни створення емоційного значення у фільмі. Вісник університету імені Альфреда Нобеля, 2021. Вип. 24, с. 238-248.
19. Шевченко, Л. І. Лінгвокультурологія: теорія і методологія. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2010. 298 с.
20. Широков, В. А. Українська мова в семантико-прагматичному аспекті. Київ: Академія, 2018. 276 с.
21. Федорова О. С. Бінарні опозиції в сучасному літературному дискурсі: семантичний аналіз. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філологія, 2022. №3, С. 78-89.
22. Anderson N., Potocnik K., Zhou J. Innovation and Creativity in Organizations. Journal of Management, 2014. Vol. 40, p. 1297-1333.
23. Barry P. Beginning Theory: An Introduction to Literary and Cultural Theory. New York: Manchester University Press, 2002. 388 p.
24. Bloom H. John Milton's Paradise Lost. Library Binding, 1996. 564 p.
25. Chilton P. A. Analysing Political Discourse: Theory and Practice. Psychology Press, 2004. 276 p.
26. Coe R., Aloisi C., Higgins S., Lee E. M. What Makes Great Teaching? London: The Sutton Trust, 2014. 180 p.
27. Derrida J. Margins of Philosophy. Brighton, Sussex UK: Harvester Press, 1982. 350 p.
28. Derrida J. Writing and Difference. New York: Routledge, 2005. 456 p.
29. Deutsche Welle. Warum Frieden im Ukraine-Krieg derzeit illusorisch ist. URL: [DW article](#) (Last accessed: 3.09.2024).
30. Deutsche Welle. Wie sich Russlands Ziele im Krieg gegen die Ukraine ändern. URL: [DW article](#) (Last accessed: 27.09.2024).
31. Ehrich V. Antonymie und Semantik. Tübingen: Niemeyer, 1991. 207 S.

32. Fox News. Analyzing the Moral Conflicts in Political Reporting. URL: Fox News article (Last accessed: 24.10.2024).
33. Gaiman N., Pratchett T. *Good Omens*. London: Gollancz, 1990. 432 p.
34. Goethe J. W. *Faust*. Hamburg: Hamburger Ausgabe, 1965. 452 S.
35. Gregory J. UK reaffirms Ukraine support on war anniversary. BBC News, 2024. URL: [BBC article](#) (Last accessed: 24.09.2024).
36. Halliday M. A. K. *An Introduction to Functional Grammar*. London: Edward Arnold, 1985. 380 p.
37. Lakoff G., Johnson M. *Metaphors We Live By*. University of Chicago Press, 1980. 256 p.
38. Lakoff G., Johnson M. *Philosophy in the Flesh: The Embodied Mind and Its Challenge to Western Thought*. New York: Basic Books, 1999. 624 p.
39. Langacker R. W. *Foundations of Cognitive Grammar*. Stanford: Stanford University Press, 1987. 532 p.
40. Lévi-Strauss C. *Structural Anthropology, Volume I*. Harmondsworth: Penguin, 1993. 432 p.
41. Lévi-Strauss C. *The Raw and the Cooked*. New York: Harper & Row, 1969. 480 p.
42. Lévi-Strauss C. *The Elementary Structures of Kinship*. New York: Penguin, 1963. 583 p.
43. Lewis C. S. *Letters of C.S. Lewis*. New York: Harcourt Brace, 1988. 576 p.
44. Lyons J. *Semantics, Volume 2*. Cambridge University Press, 1977. 898 p.
45. Milton J. *Paradise Lost*. New York and Scarborough, Ontario: New American Library, 1961. 512 p.
46. NBC News. Coverage of Global Conflicts and the Binary Opposition. URL: NBC News article (Last accessed: 24.10.2024).
47. Nietzsche F. *Beyond Good and Evil*. Vintage, 1989. 240 p.
48. Ochs, Elinor. *Constructing Social Identity: A Language Socialization Perspective*. – Cambridge: Cambridge University Press, 1993. – 275 p
49. Paradis C., Willners C. Antonymy and negation: the boundedness hypothesis. *Journal of Pragmatics*, 2006. Vol. 38(7), p. 1051-1080.

50. Saussure F. de. *Course in General Linguistics*. McGraw-Hill, 1959. 336 p.
51. Schiller F. *Die Räuber*. Stuttgart: Reclam, 2004. 160 S.
52. Schwarz-Friesel M. *Sprache und Emotion: Psycholinguistische und pragmalinguistische Studien*. Berlin: Walter de Gruyter, 2007. 400 S.
53. Shastalo, V. The Analysis of the Binary Opposition of “Good” and “Evil” in Modern English and French in the Context of Foreign Language Teaching. *Revista Românească pentru Educație Multidimensională*. Volume 15, Issue 4, pages: 192-206. URL: <https://doi.org/10.18662/rrem/15.4/788> (Last accessed: 23.10.2024).
54. Shelley M. *Frankenstein*. London: Penguin Classics, 1992. 320 p.
55. Shakespeare W. *Macbeth*. London: Penguin Classics, 2000. 272 p.
56. *The New Yorker*. Binary Oppositions in Media Narratives: Good vs Evil. URL: *The New Yorker* article (Last accessed: 24.10.2024).
57. The Story Behind the Story: Examining Transparency About the Journalistic Process. *Journalism Practice*, 2021. Vol. 16(3), p. 1-19.
58. *The Washington Post*. Understanding Good and Evil in Media Portrayals of War. URL: *Washington Post* article (Last accessed: 24.10.2024).
59. Tolkien J. R. R. *The Fellowship of the Ring*. HarperCollins Publishers, 1954. 423 p.
60. van Dijk T. A. *Handbook of Discourse Analysis*. Academic Press, 1985. 150 p.
61. van Dijk T. A. *Principles of Critical Discourse Analysis*. *Discourse & Society*, 1993. Vol. 4(2), p. 249-283.
62. Zusak M. *The Book Thief*. New York: Alfred A. Knopf, 2005. 584 p.